

ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ
Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
Програма за развитие на селските райони 2007 – 2013 г.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие на Сдружение „МИГ Харманли“ - договор № РД 50-151 /13.10.2011г.

Септември 2015 г.

гр. Харманли

**Изготви: Сдружение „Съюз за възстановяване и развитие“ -
Хасково**

Съдържание

Списък на съкращенията	3
Резюме	4
Въведение	10
Методика на оценката	14
Методи за събиране на информация	17
Анализ на изпълнението на СМР	19
Анализ на резултатите от социологическото проучване за оценка и самооценка на резултатите от СМР	54
Обобщени изводи от изпълнението на СМР	72

Списък на съкращенията

БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ЕМРСР	Европейска мрежа за развитие на селските райони
ЗК	Земеделска кооперация
ЗП	Земеделски производител
КИП	Комисия за избор на проекти
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МИГ	Местна инициативна група
НСМ	Национална селска мрежа
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
РА	Разплащателна агенция
СМР	Стратегия за местно развитие
УО	Управляващ орган на ПРСР
УС	Управителен съвет

Резюме

Целта на оценката е да представи, обобщи и анализира резултатите от изпълнението на дейностите, включени в СМР на МИГ Харманли за периода 13 октомври 2011 г. – 30 септември 2015 г. на база на заложените индикатори, постигнатите резултати, направените оценки и самооценки от страна на респондентите в проведеното проучване.

Текущо състояние на проектната дейност към момента на оценката (20.09.2015 г.): Изпълнението на последните 9 от договорените проекти приключи до средата на месец септември 2015 г., а дейността на МИГ Харманли – до края на същия месец. Окончателното одобряване и възстановяването на средствата ще се извърши до 15.10.2015 г. Към 20 септември вече е приключило изпълнението и са възстановени финансовите средства по 20 проекта, а 15 проекта са завършени, без да са им възстановени финансовите ресурси. Ето защо част от заключенията се направени на базата на прогнозните стойности за възстановяване на финансовите средства от РА по различните проекти.

През периода са **подадени общо 45 проекта** с обща стойност на исканата безвъзмездна финансова помощ /БФП/ в размер на 4 490 302,26 лв. От тях **одобрени от МЗХ-ДФЗ са 36 проекта** на стойност 3 191 179,47 лв. Бенефициентът на един от одобрените 36 проекта се е отказал от сключването на договор.

Отпадналите 9 проекта не са отхвърлени от МЗХ-ДФЗ, а са оттеглени от страна на самите бенефициенти. По мярка 121 са оттеглени 5, а по мярка 312 - 2 други проекта, т.е. реално е отхвърлен един и е отпаднал един проект по тази мярка. По мярка 322 е оттеглен един проект, който е коригиран и подаден отново.

Сключени са 35 договора за отпускане на финансова помощ с одобрена стойност на БФП в размер на **3 128 194,58 лв.**, което прави **96,25%** от планираните финансови средства по СМР.

Усвоеният размер на БФП по сключените договори по мярка 41 Прилагане на Стратегии за местно развитие и мярка 431 Управление на МИГ и придобиване на умения и постигане на обществена активност **е общо 3 453 296,66 лв., което прави 92,26%.** Намаленият процент се дължи както на отказалия се бенефициент, така и на икономии, направени от екипа на МИГ, който през целия период работеше в намален състав. Неусвоени по подмярка 431.1 останаха и средствата, предвидени за закупуване на офис техника и автомобил.

От **планираните в МИГ Харманли 30 проекта са договорени 35 проекта, което прави 116,67%** изпълнение. Най-голям брой проекти – 15 при планирани 8, са подадени по мярка 121, а по мярка 312 при планирани 8 са подадени 13, което говори за най-сериозен интерес от страна на бенефициентите към тези две мерки.

Неизпълнени през периода останаха само проектите по М 421, по която бяха планирани 2 проекта. За съжаление тези проекти бяха разработени от екипа на

МИГ и бяха одобрени от МЗХ, но поради липсата на средства не се подписаха договорите за тяхното финансиране. Разработен беше един проект за подготвителна техническа помощ и един за транснационално сътрудничество. Първият проект беше одобрен с голямо закъснение и ако МИГ Харманли стартираше неговата реализация, нямаше да остане време за реализацията на проекта за транснационално сътрудничество, който трябваше да е резултат от подготвителната техническа помощ. Това обезсмисляше изпълнението му и МИГ Харманли го отказа. Още повече, че през това време със собствени средства и усилия вече бе разработен транснационалният проект „Създаване на туристически „пътеки“ в гръцки, български и румънски райони“. Той изискваше няколкомесечна кореспонденция и провеждането на поредица международни срещи за разработването на съвместен проект между гръцкия партньор, 5 румънски местни инициативни групи и МИГ Чирпан. Координирането на проектните дейности изискваше усилия и ресурси, които бяха осигурени от МИГ Харманли, който беше и основен инициатор на транснационалното сътрудничество. За съжаление поради финансовите затруднения на българските МИГ-ове не се подписа договорът, така че положените усилия останаха напразни.

От реализираните проекти постоянните работни места са 25 при планирани 23, което е един отличен показател за резултатите. Открити са 52 временни работни места, от които по публичните 32 и 20 бр. по частните мерки, при планирани 60. Това показва 86,66% изпълнение. Трябва да се отбележи и фактът, че при реализацията на проектите се осигуряваха основно условия за самонаемане на собствениците и за създаване на предпоставки за устойчивото им трудово ангажиране в бъдеще, както и за задържането на работещите вече във фирмата или в земеделските стопанства лица. Този резултат не се отчита статистически, но от своя страна е важен за подобряване капацитета на територията, защото мултиплицира резултатите и ги прави по-устойчиви.

Относителният дял на населението от територията, което се ползва от подобрените услуги на територията, също е надхвърлен. Изпълнени са 6% при планирани 5%.

Създадени са 6 нови производства, дейности и услуги при планирани 4. От тях новите услуги са три, създадените условия за търговия с нов асортимент стоки са две и с изцяло ново производство е оборудвана една фирма. От изброените вече бенефициенти новосъздадени са 3 фирми.

За постигането на тези отлични резултати значение оказва създадената добра организация, прозрачността, информираността, обученията и консултациите, които осигуряваше текущо МИГ Харманли за потенциалните бенефициенти на СМР. Как на практика се организираше информационната кампания на територията?

На страницата на МИГ Харманли, на страницата на Община Харманли, в сградата на община Харманли и в кметствата по населени места се публикуваха поканите за кандидатстване, съпътствани с кратки анонси. Бяха публикувани и съобщения във в-к „Наблюдател“. Така се обезпечи в максимална степен ефективността и безпроблемността на процеса, осигуряващ

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

публичност и прозрачност на изискванията, включени в поканите към проекта, набирането, оценката и договарянето на проектите на територията.

Екипът на МИГ успя да създаде добра организация за прием и регистриране на проектните заявления, компетентно поддържаше базата данни за постъпилите проекти по Стратегията за местно развитие и редовно проследяваше тяхното движение. На място се извършваше проверката за административното съответствие и допустимост на проектите, правеше се и проверка за основателността на предложените разходи, за липсата на двойно финансиране и за реалните условия за изпълнение от страна на всеки бенефициент.

Осъществяването на техническата експертна оценка се извършваше от външни експерт-оценители, а класирането им – от Комисията за избор на проекти в МИГ Харманли, която провеждаше редовно своите заседания. За това трябва да се отбележи и същественият принос на Управителния съвет на МИГ Харманли, който работеше ефективно през периода и допринесе за успешното изпълнение на Стратегията. Неговите членове редовно участваха във всички заседания, комисии и обсъждания, регламентирани от СМР, които се провеждаха в срок.

Освен това МИГ Харманли проведе активна информационна кампания за възможностите за кандидатстване с проекти към СМР, която достигна до голям брой потенциални кандидати. Потенциалните бенефициенти и бенефициентите получаваха навременна експертно-консултантска помощ с високо качество, както на етапа на кандидатстване, така и по време на изпълнението на проектите. Чрез осигуряването на обучителните дейности МИГ съдейства и за изграждането на допълнителен консултантски капацитет за разработване на проекти на територията на общината, което доведе до подаването на по-голям брой проекти.

Всички проблеми от страна на бенефициентите се решаваха по време на консултациите и проверките на място от екипа на МИГ Харманли. Общо през периода персоналните консултации, които се правеха в офиса на МИГ Харманли, бяха около 92 броя, а проверките на място бяха 106. Екипът на МИГ подпомогна 21 от одобрените кандидати при подготовката на заявки за окончателното плащане, както и всичките 35 одобрени бенефициента при изготвянето на междинните и финалните технически доклади.

Успеваемостта стана възможна и благодарение на добре поддържаната система за регистрация и мониторинг на проектите от МИГ Харманли. На база на попълваните въпросници, на техническите доклади, подавани от страна на бенефициентите, и проверките на място всеки месец се изготвяха справки относно процеса на реализация на проектите, които се представяха на изпълнителния директор, а УС на МИГ периодично се информираше за прогреса при реализацията на проектите.

Добре се поддържаше през периода и текущата връзка на МИГ-а с експертите от МЗХ иДФЗ, както и с областната дирекция на фонда – отдел "Регионална разплащателна агенция – Разплащателна агенция". При настъпването на обстоятелства, оказващи влияние за изпълнението на договора, своевременно се уведомяваха МЗХ и РА.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Според бенефициентите процедурите за кандидатстване по СМР са доста сложни и бюрократични и те са убедени, че без проведените обучения, консултации и без експертната подкрепа от страна на екипа на МИГ не биха могли да се справят с проектните изисквания. За това голямо значение имаха дейностите по изграждане на капацитет и оживление на територията. Те се планираха на годишна база и се финансираха в рамките на М 431-1 на ПРСР. Тези дейности включваха няколко основни групи обучения, проучвания и информационни събития.

За периода на изпълнение на Стратегията са проведени общо 23 информационни дни, в които се включиха общо 515 потенциални бенефициенти, от които 222 жени и 160 млади хора, местни ключови фигури, лидери и граждани. От екипа са посетени всичките 25 населени места, като там, където се регистрира по-голям интерес от страна на местните хора, са провеждани повече от една информационни срещи. В един ден се посещаваха по няколко населени места, като към информирането се включваше и раздаването на голям брой информационни материали. През разглеждания период екипът издаде и разпространи:

- 1000 броя ръководство за кандидатстване;
- 1000 броя брошура на МИГ Харманли;
- 100 бр. наръчник на тема: „Техническа и експертна оценка на проекти. Мониторинг и контрол на проекти“;
- Бяха поставени 5 билборда и 36 информационни табели.

Най-сериозните информационни източници бяха:

- Интернет страницата, която се актуализираше текущо и на която бяха качвани всички важни документи, разработени и приети от МИГ Харманли;
- Информационният бюлетин бе издаден в 14 броя, от които сред гражданите бяха разпространени общо около 8 500 броя.

Публикациите в пресата – в-к „Новини“ и в-к „Наблюдател“, както и във Facebook на МИГ Харманли, допълнително популяризираха дейността на МИГ Харманли и допринасяха за повишаване на неговата разпознаваемост сред местната общност.

Методите за предоставяне на информация на целевите групи през последните години се разнообразиха и доведоха до осезаемото повишаване на информираността на жителите на общността. Тази широка и ефективна разяснителна кампания помогна за привличането на голям брой потенциални бенефициенти.

Друга важна дейност, допринесла за успеваемостта на СМР, са обучителните инициативи. Голяма част от обученията на екипа беше организирана от различни външни организации като: „Екорис Саут Ийст Юроп“ ЕООД, Сдружение "Съюз за възстановяване и развитие", "Нике груп" АД. В инициативите на външните организации се включиха общо 7 експерти.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

За периода на оценката бяха проведени 27 обучения, в които участие взеха 417 обучаеми. Обученията бяха насочени към местните лидери, активните граждани и потенциалните кандидати, изпълняващи проекти по мерките на Стратегията, които целяха придобиване на умения и постигане на обществена активност за развитието на територията.

На обученията присъстваха равноправно жени и младежи, което е в пълно съответствие с хоризонталните приоритети на СМР – от 417 обучаеми 261 бяха жени и 167 млади хора.

Членовете на екипа на МИГ се обучаваха и извън обучителните дейности, залегнали в СМР. Това бяха различни централни, регионални и местни организации и мрежи, организиращи обучения и обмен на добри практики между различните МИГ-ове в страната. През периода са посетени 37 броя подобни обучения, семинари, срещи, конференции, кръгли маси и др.

Осъществен бе и обмен на информация с някои МИГ-ове в други европейски страни. Така например бяха организирани две посещения на местни инициативни групи в Гърция за проучване на положителните практики и инициране на съвместни транснационални инициативи. Двама представители на УС посетиха МИГ-а в гр. Комотини - RODOPI DEVELOPMENT S.A. (ANRO), а двама представители на екипа посетиха МИГ-а в гр. Серес – Seres Development S.A. (ANESER S.A.). Един член на екипа участва в обучително пътуване за запознаване с практиката на МИГ-овете в Полша.

С цел обмяна на опит и споделяне на добри практики МИГ Харманли посети три МИГ-а в страната: „МИГ Раковски“, „МИГ Тунджа“ и „МИГ Панагюрище, Стрелча, Лесичово“.

Представители на Местните инициативни групи СНЦ „МИГ Гълъбово - 2011“, „МИГ Берковица – Годеч“, „МИГ Елхово“, „МИГ Карнобат“, „МИГ Преспа – общини Баните, Лъки и Чепеларе“ посетиха МИГ Харманли. Разгледаха се обектите, които се реализираха от страна на бенефициентите по стратегията. В посещенията се включиха административните екипи, членовете на УС и бенефициентите.

За добрата координация и диверсификацията на местно ниво от значение бяха проведените 6 териториални, икономически, социални анализи и проучвания. Положителното бе, че част от проучванията бяха насочени към ориентиране на земеделските стопанства, бизнеса и местните власти към биологичното земеделие и европейските стандарти, аутсорсването, маркетинга и туризма.

Последното проучване бе оценъчно и бе насочено към идентифициране на резултатите от СМР и регистриране проблемите на територията, което допринесе за по-доброто качество на комплексната оценка на СМР и дейността на МИГ на територията през периода.

Като цяло почти всички заложили индикатори за продукт и резултат, определени в Стратегията на МИГ за М 41 и М 431-1, са изпълнени, с изключение на непълното използване на планираните в СМР финансови средства (96,25%) и проектите по мярка 421. Не са създадени планираните 60

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

временни работни места, а само 52. Увеличението на реализираните нощувки в базите за настаняване на територията са нараснали с 1%, а не с планираните 5%. Голяма част неизпълнените дейности са следствие от обективни обстоятелства и недотам прецизно планирани индикатори.

Главната причина за посочените пропуски е фактът, че един бенефициент се отказва от подписването на вече одобрен договор, а няколко потенциални бенефициенти с разработени проекти се отказаха от кандидатстване по СМР поради: 1) срещнатите трудности, свързани с осигуряването на кредити за префинансиране на проектните дейности; 2) забавеното възстановяване на разходите от РА 3) близостта на имотите до бреговете на реките и отказа на застрахователните компании да застраховат придобитото по проектите имущество.

Друг основен проблем, възпрепятстващ изпълнението на дейностите за изграждане на капацитет и оживление на територията, е намаляващият финансов ресурс след 2013 г., което доведе до забавяне на плащанията за трудови възнаграждения на екипа на МИГ и застраши устойчивостта на резултатите по изпълнението на СМР. Частично решение на проблемите бе отпуснатият безлихвен заем от Община Харманли и бенефициентите. Това решение обаче не е устойчиво във времето и не е достатъчно за безпроблемното осъществяване на планираните проектни дейности в бъдеще.

Проблем се оказва и струпването на голяма част от проектите в крайния срок за изпълнение на СМР. Този факт е резултат от сумарен брой допуснати грешки при координацията на процесите между бенефициентите, МИГ, МЗХ и ДФЗ, както и поради тромавостта на процедурите и продължителността на технологичните срокове, чиито изисквания е задължително да бъдат спазвани. Някои от причините за струпването на проектите в крайния възможен срок за изпълнение са следните:

- Забавяне на процеса на оценка и одобрение от страна на ДФЗ – РА, което се осъществяваше за период между 200 и 494 дни за одобрение на подадените проекти. Само последните проекти са разгледани за период от около 96 дни;
- Изключително дългият срок за сключване на договорите, поради бавната им обработка от страна на РА. Средно за тази процедура се изчакваше около 60 дни;
- Забавяне и удължаване срока на изпълнение на проектите от страна на бенефициентите поради редица технически причини /например спиране от производството на част от машините по договорите/ и недостатъчен административен капацитет. Сключени са 37 Анекса към договорите, като по-голямата част от тях са за промяна на активите и за удължаване срока на изпълнение.

Посочените по-горе забавяния създаваха напрежение и риск за навременното завършване на проектите в рамките на определените крайни срокове за разплащане по ПРСР 2007-2014 г., а предвид техния голям бюджет бяха

застрашени и общите резултати от изпълнението на Стратегията на МИГ Харманли.

Трябва да се отбележи, че всички регламентирани в СМР процедури и срокове, касаещи дейността на МИГ Харманли са спазени. Няма регистрирани забавяния и нарушения. Поради тази ситуация стана възможно и обявяването на 2 допълнителни покани и събирането на 3 допълнителни проекта. Това е резултат от високия професионализъм и съпричастност към проблемите на бенефициентите от страна на екипа на МИГ.

Резултатите от дейностите за изграждане на капацитет на екипа на МИГ се очаква да бъдат устойчиви, тъй като обучените бенефициенти имат вече подготовката, опита и нагласата за кандидатстване пред СМР през следващия планов период, освен това отличните резултати от страна на екипа са постигнати въпреки работата при намален състав.

Въведение

Целта на оценката на СМР на МИГ Харманли е да отчете изпълнението на дейностите, включени в СМР, за периода 13 октомври 2011 г. – 30 септември 2015 г. Тя представя, обобщава и анализира резултатите от СМР на базата на заложените в СМР прогнозни индикатори. Към анализа на статистическата оценка се включват и резултатите от направеното анкетно проучване, чрез което се регистрират оценките и самооценките от страна на респондентите, които включват: бенефициенти, експерти, членове на екипа, членове на УС, участвалите в инициативите на МИГ и гражданите.

Предмет на дейността на Сдружение „МИГ Харманли“ е прилагането на Стратегията за местно развитие, която стимулира устойчивото социално-икономическо развитие и подобрява качеството на живот в община Харманли.

Териториалният обхват, покриван от МИГ е 694,625 кв.км, при население на община Харманли 25 711 жители.

Целите на стратегията за местно развитие за територията на община Харманли са базирани на целите и приоритетните оси на Програмата за развитие на селските райони /ПРСР 2007 - 2013/ с акцент върху стратегическата цел и приоритетите, насочени към изграждане на разнообразни възможности за заетост, подобряване качеството на живот на територията на МИГ Харманли, изграждане на социален капацитет и придобиване на умения за прилагане на ЛИДЕР подхода.

Стратегическа цел: Развитието на територията на МИГ Харманли като привлекателно място с преобладаващ дял на младите хора, живеещи на една подредена, озеленена и чиста територия, обезпечена със съвременна инфраструктура, модерни комуникации и промишленост, развито селско стопанство, преработваща промишленост и качествени услуги, които създават възможности за трудова и социална реализация.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Приоритет 1. Подобряване на конкурентоспособността на местните стопански субекти в областта на земеделието, промишлеността, туризма и услугите и разнообразяване на местната икономика чрез иновации

Специфични цели:

- Подобряване на икономическото състояние на земеделските стопанства и прилагане на съвременни практики за биологично производство
- Модернизиране на технологичната база и насърчаване на иновациите
- Развитие на туризма и услугите на територията на МИГ Харманли

Мерки:

- 121 Модернизиране на земеделските стопанства
- 226 Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности
- 311 Разнообразяване към неземеделски дейности
- 312 Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия
- 313 Насърчаване на туристическите дейности

Приоритет 2. Подобряване качеството на живот и диверсифициране на възможностите за заетост на територията обхваната от МИГ.

Специфични цели

- Подобряване на условията за живот на територията, обхваната от МИГ Харманли – селата
- Диверсифициране на възможностите за заетост

Мерки

- 321 Основни услуги за населението и икономиката в селските райони
- 322 Обновяване и развитие на населените места
- 311 Разнообразяване към неземеделски дейности
- 312 Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия
- 313 Насърчаване на туристическите дейности

Приоритет 3. Повишаване качеството на човешкия фактор и социалния капацитет на територията, обхваната от МИГ

Специфични цели

- Изграждане на местен капацитет за изпълнение на СМР и ПРСР

Мерки

- 421 Между-териториално и транс-национално сътрудничество, само за подготвителна техническа помощ
- 431-1 Управление на МИГ, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Органограма на Стратегията за местно развитие – МИГ Харманли

Стратегическа цел: Развитието на територията на МИГ Харманли като привлекателно място с преобладаващ дял на младите хора, живеещи на една подредена, озеленена и чиста територия, обезпечена със съвременна инфраструктура, модерни комуникации, развито селско стопанство, преработваща промишленост и качествени услуги, които създават възможности за трудова и социална реализация.

Приоритет 1. Подобряване на конкурентоспособността на местните стопански субекти в областта на земеделието, промишлеността, туризма и услугите и разнообразяване на местната икономика чрез иновации и съвременни практики.

СЦ1.1 – Подобряване на икономическото състояние – мерки 121, 311 и 312

СЦ1.2 – Модернизиране на технологичната база – мерки 121, 226 и 312

СЦ1.3 – Туризм и услуги – мерки 311, 312 и 313

Приоритет 2. Подобряване качеството на живот и диверсифициране на възможностите за заетост на територията обхваната от МИГ.

СЦ2.1 – Подобряване на условията за живот – мерки 321 и 322

СЦ2.2 – Диверсифициране на възможностите за заетост – мерки 311, 312 и 313

Приоритет 3. Повишаване качеството на човешкия фактор и социалния капацитет на територията, обхваната от МИГ.

СЦ3.1 – Изграждане на местен капацитет за изпълнение на СМР и ПРСР – мерки 421 и 431-1

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Разработването на Стратегията за местно развитие е резултат от реализирането на проект по Ос 4 Лидер, подмярка 431-2 – „Управление на местни инициативни групи, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия за местните инициативни групи, прилагащи стратегии за местно развитие“.

Изпълнението на Стратегията за местно развитие е на база на подписания тристранен договор под № РД 50-151 /13.10.2011г. между МЗХ, ДФ „Земеделие“ - РА и Сдружение „МИГ Харманли“.

Предвидените средства по Мярка 41 „Прилагане на стратегии за местно развитие“ е 3 250 000,00 лв., а по Мярка 431 „Управление на МИГ, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия“ е 615 007,00 лв.

Изпълнението на целите на СМР на МИГ Харманли се осъществява с прилагането на 7 мерки и заложените в тях средства:

- ▶ 121 – Модернизиране на земеделските стопанства – финансов ресурс 900 000,00 лв.;
- ▶ 226 – Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни действия – финансов ресурс 330 000,00 лв.;
- ▶ 311 – Разнообразяване към неземеделски дейности – финансов ресурс 179 791,34 лв.;
- ▶ 312 – Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия – финансов ресурс 1 017 004,20 лв.;
- ▶ 313 – Насърчаване на туристическите дейности – финансов ресурс 77 782,18 лв.;
- ▶ 321 – Основни услуги за населението и икономиката в селските райони – финансов ресурс 225 422,28 лв.;
- ▶ 322 – Обновяване и развитие на населените места – финансов ресурс 500 000,00лв.

Сдружение „МИГ Харманли“ е създадено в резултат на изпълнение на подмярка 431.2 – "Придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия за потенциални местни инициативни групи" (2007–2009 г.) от приоритетна ос 4 "Лидер" на Програмата за развитие на селските райони 2007–2013 г. Сдружението е регистрирано на 30.04.2010 г. като сдружение в обществена полза. На 13.10.2011 г. МИГ Харманли подписва тристранен договор между МИГ Харманли, МЗХ и ДФЗ – Разплащателна агенция за предоставяне на финансова помощ по мярка 41 „Прилагане на стратегии за местно развитие“ и по мярка 431.1 „Управление на местни инициативни групи, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия за местните инициативни групи, прилагащи стратегии за местно развитие“. В резултат на подписания договор МИГ изпълнява Стратегията за местно развитие, покриваща територията на община Харманли, и подпомага разработването и изпълнението на проекти на

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

местни фирми, земеделски производители, неправителствени организации, читалища и община Харманли. МИГ Харманли разполага с офис и техническо оборудване. В него работят трима експерти. Към момента в сдружението членуват 23 представители на местните власти, бизнеса и неправителствените организации. Общото събрание (ОС) е върховен колективен орган на Сдружението. През периода са проведени 9 общи събрания, направени са 2 промени в устава. УС се състои от 9 човека. През периода УС е променял 2 пъти състава на своите членове.

Стратегията за местно развитие (СМР) на МИГ Харманли е изготвена и се изпълнява според изискванията на Наредба № 14 от 3.04.2008 г. за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по подмярка "Придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответните територии за потенциални местни инициативни групи в селските райони" и Наредба № 23 от 18.12.2009 г. за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по мярка "Прилагане на стратегиите за местно развитие" и по мярка "Управление на местни инициативни групи, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия за местните инициативни групи, прилагащи стратегии за местно развитие" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2007 - 2013 г.

СМР е актуализирана три пъти – два пъти на база на промяна в процедурите и един път на база на промяна в нормативните актове.

Методика на оценката

Оценката цели да регистрира изпълнението на СМР и да проследи резултатите от реализираните проектни дейности, като се извърши анализ и оценка на постигнатото.

Оценката на последствията от изпълнението на действията, довели ни до определени състояния, е едно доказано от практиката успешно средство за обезпечаване на рационалността, ефективността и ефикасността на една стратегия.

За да се извърши тази оценка по максимално най-добрия начин, е важна методиката, въз основа на която се прави оценката. Избраната от нас методика на оценката се основава на ясното разбиране за целите, принципите и очакваните резултати от изпълнението на Стратегията за местно развитие. Оценката е дейност, с която се прави опит да се прецени систематично и обективно напредъкът по пътя към даден краен резултат и неговото постигане. На практика чрез нея могат да се покажат последиците от миналите и настоящите инициативи и да се разясни избора на политики.

Оценката е структуриран процес и в контекста на настоящите правила намира израз в изготвянето на практическа преценка на изпълнението на

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

СМР. Основната ѝ цел е да отчете постигането на висококачествена и конкурентоспособна среда на територията на община Харманли, на базата на която са удовлетворени местните потребности и ефикасно са разпределени местните ресурси за достигане на желаното състояние.

Оценката на стратегията е направена въз основа на формулираната в СМР рамка за мониторинг, отчитат се и дадените в стратегията дефиниции за одит, мониторинг и оценка.

Рамката за мониторинг и оценка на изпълнението на СМР за територията на МИГ Харманли се базира изцяло на Общата рамка за мониторинг и оценка на развитието на селските райони, разработена от Генерална дирекция „Селско стопанство и развитие на селските райони“ на ЕК.

Одитът е съсредоточен върху правилното административно и финансово управление на мерките.

Мониторингът е непрекъсната и систематична проверка на бюджетните постъпления, дейностите, финансирани съгласно мерките, и данните за първите резултати на равнище на проектите. Мониторингът генерира количествени данни. Той дава обратна информация за правилното изпълнение на мерките. Мониторингът допринася за отчетността на публичните разходи и носи ценна информация за оценката на мерките.

Оценката разглежда резултатите и въздействията на СМР, оценявайки нейната ефективност, ефикасност и уместността на мерките – доставя входни данни за формулирането и преориентирането на политиката. При извършването на това оценката разчита главно на данните и информацията, събрани чрез мониторинга, което посочва възможността за ранно взаимодействие между двете дейности.

За да бъде една стратегия за местно развитие обозначена като рационална, ефективна и ефикасна, се предполага, че тя има ясно установени и постижими цели, както и набор от конкретни мерки, изпълнени по най-добрия начин.

Системата от индикатори създава условия за осигуряване на надежден механизъм за наблюдение, отчетност и оценка на резултатите от изпълнението на Стратегията. Тази система за оценка на Стратегията е логически свързана и води до:

- Оценяване на връзките между целите и мерките в СМР;
- Осигуряване на възможност за проследяване степента на достигане целите на Стратегията;
- Оценяване степента на изпълнение на конкретните мерки, включени в Стратегията.

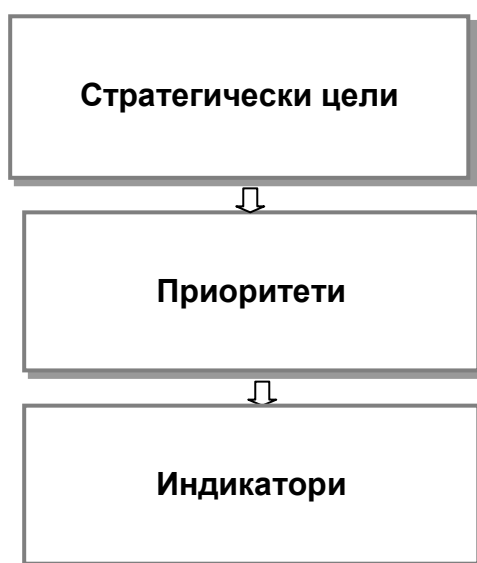
Изградената система от индикатори за оценка на Стратегията е основана на следните **принципи**:

- Индикаторите отразяват и оценяват стратегическите и специфичните цели, формулирани в Стратегията;

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- Използвани са национално и международно утвърдени методи и индикатори за оценка;
- Използвани са разнообразни източници на информация и методи за оценка;
- Съществува възможност за регулярно наблюдение на очакваните ефекти;
- Индикаторите отразяват обективното състояние на постигнатите резултати.

Особено е важно при оценката да се проследи и коментира логическата връзка между цели, приоритети и индикатори, които се подреждат в следната последователност и йерархична зависимост.

Още със стартирането на СМР МИГ Харманли наблюдаваше и контролираше качеството на изпълнението на СМР, като извършваше мониторинг с помощта на **финансови индикатори, изходни индикатори и индикатори за резултат**, а там, където бе възможно, се следяха и **индикаторите за въздействие**.

МИГ Харманли проследяваше през целия период на изпълнение на СМР следните **финансови индикатори**: брой и стойност на подадените заявления и разпределението им по мерките на СМР, брой и стойност на одобрените заявления и разпределението им по мерките на СМР, брой и стойност на сключените договори и разпределението им по мерките на СМР, брой и стойност на подадените искания за плащане, брой и стойност на успешно приключилите проекти.

Изходните индикатори и индикаторите за резултат бяха представяни както за цялата Стратегия за местно развитие, така и по отделните мерки на стратегията.

Всички индикатори бяха заложили и в Системата за регистрация и мониторинг и по този начин във всеки един момент можеше да се даде актуална

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

информация както за всеки индивидуален договор, така и за обобщените показатели за СМР.

В настоящата окончателна оценка, за да се прецени до каква степен са постигнати целите и приоритетите на Стратегията, трябва да се оценят резултатите от изпълнението на различните мерки по начин, който прави възможна такава оценка. Освен това е важно да бъдат отчетени и оценката и самооценката на СМР и от страна на бенефициенти, обучавани, консултирани, участвали в процеса на управление експерти, членове на екипа, членове на УС, Общото събрание и гражданите. Обединени по този начин, отчетените резултати въз основа на планираните индикатори и направените персонални оценки от страна на респондентите формират комплексната оценка на Стратегията за местно развитие на територията на община Харманли.

Методи за събиране на информация

За изготвяне на оценката се използват различни източници на информация (документи), които са разработени и се съхраняват в офиса на МИГ Харманли.

Това е така нареченото **кабинетно проучване (анализ на документи)**, извършващо се на базата на събирането и анализа на документи, включително он-лайн материали. Използваха се разнообразни източници, съдържащи:

- статистическа, икономическа и финансова информация;
- данни и наблюдения от количествени и качествени проучвания.

По-важните изследвани документи са:

- СМР на МИГ Харманли за периода 2010-2013 г. и извлечения от нейното съдържание;
- Годишни доклади на МИГ Харманли за 2012, 2013, 2014 и 2015 г.;
- Проектни документи на бенефициентите;
- Доклади на бенефициентите;
- Отчети, справки и обобщена информация за реализираните проекти и инициативи по СМР;
- Решения на УС;
- Протоколи от заседания на КИП, УС, ОС, от проверки на място или от други инициативи на МИГ Харманли;
- Документи, свързани с обявите и поканите за кандидатстване по мерките – указания за кандидатстване по мерките, оценка на кандидатите, вземане на решения за одобрение на кандидатите и др.;

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- Документация, свързана с изискванията за финансирането на конкретните проекти по СМР;
- Списъци от различните инициативи;
- Публикации в медиите, рекламни и информационни издания, интернет страницата на МИГ, фейсбук и други;
- Съдебни решения, наредби, писма, инструкции и други документи, засягащи пряко дейността на МИГ Харманли и други;
- Резултатите от анкетното проучване, получени на базата на **структурирани интервюта за оценка и самооценка** на резултатите, проведени с представителите на ключови заинтересовани страни.

Работата, свързана с кабинетното проучване, включваща анализ на документите, се съсредоточи основно върху отчетите, отчетните документи и постигнатите резултати. Целта беше да се направи сравнение на предварително заложените резултати и цели и отчетените като постигнати резултати по документи към края на изпълнението на СМР. Трябва да се отбележи, че голяма част от резултатите от документалното проучване се регистрираха и при анкетното проучване.

За нуждите на настоящата оценка, по предварително одобрена методология, се проведе анкетното проучване, което целеше да определи резултатите от проекта (прилагане на стратегията за местно развитие /СМР/ и управлението на МИГ), чрез провеждане на социологическо проучване за оценка и самооценка на резултатите.

Проучването осигури обобщена информация, основаваща се на първични и вторични данни за бенефициентите, подали проекти по мерки от СМР и заинтересовани местни ключови фигури, проявяващи интерес към стратегията за местно развитие и имащи влияние върху развитието на територията. Анкетирани бяха общо 300 респонденти. В резултат на изследването се предостави информация, която бе представителна и достоверна. Проучването оцени и комплексното въздействие от изпълнението на СМР, и степента на постигнатите резултати на територията.

Анализ на изпълнението на СМР

През целия период от октомври 2011 до септември 2015 основната дейност на МИГ Харманли и на управителните му органи бе насочена към реализацията на Стратегията за местно развитие. Още при старта на проекта МИГ започна подготовката на обявите за публикуване на поканите за набиране и прием на проектните предложения, инициира се информационната кампания и се насочиха усилията върху качеството на издаваните материали и организационното обезпечаване на рекламните канали. По този начин беше осигурена информационно и методически не само кампанията за осигуряване на информация до най-отдалечените места на територията, но и се подпомагаше обучителният процес на потенциалните и реални бенефициенти на СМР.

Първата покана бе обявена на 4 април 2012 г. и през почти целия период тези покани бяха отворени за набиране на проекти от територията на МИГ. Обявени бяха освен планираните в СМР шест покани и още две допълнителни, които приключиха на 03.09.2014 г. По този начин се даде възможност за включването на 3 допълнителни проекта.

Подготовката на поканите за прием на проекти включваше широка информационна кампания и консултации. Общият брой на направените информационни и консултантски срещи в общината за отчетния период бе 23 при планирани 17, а броят на извършените консултации на място бе многоброен. Допълнително в офиса на МИГ Харманли през периода са направени общо около 92 броя консултации. По този начин бенефициентите получаваха навременна експертно-консултантска помощ с високо качество както на етапа на кандидатстване, така и по време на изпълнението на проектите. МИГ съдейства и за изграждането на допълнителен консултантски капацитет за разработване на проекти на територията на общината, което доведе до подаването на по-голям брой проекти.

В следващите две таблици е показан броят на приеманите проекти по различните покани през периода.

Брой приети/отхвърлени/одобрени проекти	Първа покана 04.04.2012- 29.06.2012	Втора покана 05.07.2012- 03.10.2012	Трета покана 08.10.2012- 04.01.2013	Четвърта покана 08.01.2013- 02.04.2013
Брой приети проекти на частни бенефициенти	6	9	7	9
Брой приети проекти на публични бенефициенти на общини	0	1	2	0
Брой приети проекти на читалища и НПО	0	1 ремонт на читалища	0	0
Брой отхвърлени проекти	1	0	0	0
Общо постъпили проекти	6	10	9	9
Одобрени за финансиране от МИГ	5	10	9	9
ОБЩО одобрени проекти МЗХ-ДФЗ	3	8	8	6

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Брой приети/отхвърлени/одобрени проекти	Пета покана 08.04.2013- 30.06.2013	Шеста покана 19.09.2013- 30.09.2013	Седма покана 03.02.2014 - 21.02.2014	Осма покана 29.08.2014- 03.09.2014
Брой приети проекти на частни бенефициенти	4	1	2	1
Брой приети проекти на публични бенефициенти на общини	2	1	0	0
Брой приети проекти на читалища и НПО	0	1 проект за ремонт на читалища	0	0
Брой отхвърлени проекти	0	0	0	0
Общо постъпили проекти	6	2	2	1
Одобрени за финансиране от МИГ	6	2	2	1
ОБЩО одобрени проекти от МЗХ-ДФЗ	6	2	2	1

От посочените данни става ясно, че най-много проекти са подадени по време на втората, третата и четвъртата покана. Частните бенефициенти са били най-активни при втората, третата и четвъртата покана. Общината е подала най-много проекти по време на петата покана, а от НПО имаме само два проекта за ремонт на читалища и то с подкрепата на община Харманли, което показва, че неправителствените организации не са били активни по СМР през периода. Основната причина е липсата на свободен финансов ресурс, който да се използва за префинансиране на проектните дейности.

При изпълнението на СМР са **подадени общо 45 броя проекти** със стойност в размер на 4 490 302,26 лв. От тях **одобрени от МЗХ-ДФЗ са 36 броя** проекти на стойност на безвъзмездната финансова помощ (БФП) – 3 191 179,47 лв. Бенефициентът на един от одобрените проекти е отказал да сключи договор.

Сравнително малкият брой отхвърлени проекти (10) говори за осигурен добър експертен капацитет на използваните експерти и осигурена експертна помощ от страна на МИГ към бенефициентите при разработването на проектните предложения. По мярка 121 са отхвърлени 5 проекта, 4 проекта по мярка 312 и 1 проект по мярка 322. Причините за отхвърлянето на проектите са, както следва:

- По мярка 121 и 5-те проекта са оттеглени от страна на бенефициентите;
- По мярка 312 - единият проект отпада поради това, че бенефициентът не е отговорил на поисканата допълнително информация, а втория поради това, че инвестицията надвишава прага на допустимостта, останалите 2 проекта също са оттеглени;
- По мярка 322, оттегленият проект е за ремонт на читалищата, който е подаден втори път.

Сключени са 35 договора за отпускане на финансова помощ с одобрена стойност на БФП **в размер на 3 128 194,57 лв., което прави 96,25%** от планираните финансови средства по СМР. Това е един добър показател, още повече, че той би бил по-висок, ако единият от одобрените бенефициенти не бе отказал подписването на договора.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Състояние на проектите през периода на прилагане на СМР									
Код	Мярка	Подадени заявления		Отхвърлени /анулирани заявления		Сключени договори		Изплатени	
		Бр.	лева	Бр.	лева	Бр.	лева	Бр.	лева
121	Модернизиране на земеделските стопанства	20	1 345 452,87	5	381 950,26	15	899 986,45	11	682 091,58
226	Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности	1	330 000	0	0	1	285 239,89	1	142 619,94
311	Разнообразяване към неземеделски дейности	2	183 501,36	0	0	2	166 293,57	1	79 140,40
312	Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия	17	1 597 843,57	4	578 541,27	13	1 006 614,79	7	384 999,52
313	Насърчаване на туристическите дейности	1	77 782,18	0	0	1	72 997,56	1	36 498,78
321	Основни услуги за населението и икономиката в селските райони	1	225 422,28	0	0	1	213 594,11	1	106 797,05
322	Обновяване и развитие на населените места	3	730 300	1	230 300	2	483 468,21	2	328 382,09
	ВСИЧКО	45	4490302,26	10	1190791,53	35	3128194,58	22	1 760 529,36

Най-много проекти са подадени по мярка 121 – 20 проекта, следвани от мярка 312 – 17 проекта.

Сравнително малко проекти – 2, са подадени по мярка 311. Този факт говори за по-ниската активност от страна на земеделските производители. Трябва да се отбележи фактът, че още при планирането на броя на договорите в СМР тази тенденция е отчетена и предвидливо са заложили по-нисък брой проекти.

Не е голям и броят на подадените проекти по публичните мерки. По 313 е подаден 1 проект, по 321 – 1 проект и по 322 – 3 проекта, от които единият е подаден втори път. Тук в случая е важно да се отбележи, че общината е единствен бенефициент и тя е подавала проекти съобразно капацитета на планираните в СМР средства.

Сключените договори са 35, което говори, че са изпълнени индикаторите за броя на договорените проекти. При планирани 30 са сключени 35 броя договори по различните мерки. По-ясно броят на договорите и процентът на изпълнението на този индикатор по различните мерки спрямо планираните договори могат да бъдат проследени в следващата таблица:

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Изпълнение на броя на планираните проекти				
Код	Мярка	Индикативен брой проекти	Договорен брой проекти	% изпълнение
121	Модернизиране на земеделските стопанства	8	15	187,50
226	Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности	1	1	100,00
311	Разнообразяване към неземеделски дейности	4	2	50,00
312	Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия	8	13	162,50
313	Насърчаване на туристическите дейности	3	1	33,33
321	Основни услуги за населението и икономиката в селските райони	1	1	100,00
322	Обновяване и развитие на населените места	3	2	66,67
421	Вътрешно териториално и транснационално сътрудничество	2	0	0,00
	ВСИЧКО	30	35	116,67

По индикатора изпълнение на броя на планираните проекти изпълнението на СМР е общо 116,67%, като най-голям брой проекти – 15 при планирани 8, са договорени по мярка 121 (187,50%), а по мярка 312 при планирани 8 са договорени 13 (162,50%). От посочените данни може да се заключи, че подадените проекти са с високо качество и само оттеглените проекти са останали неодобри и нефинансирани.

По-малък брой договорени проекти има по мярка 313 „Насърчаване на туристическите дейности“, по която при планирани 3 е договорен 1, както и по мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места“, където са договорени 2 при планирани 3. Трябва обаче да се отбележи, че макар и по-малко като брой проекти, договорените средства по мярка 313 са 93,85 % от планираните, а по мярка 322 са 96,69%, което говори за сравнително добро изпълнение на заложения финансов ресурс по тези две мерки.

Най-нисък процент - 86,44% е изпълнението на заложения финансов ресурс по мярка 226. С други думи изпълнението на дейностите, свързани с околната среда на територията на община Харманли, показва, че липсата на реален интерес не само е регистриран при разработването на СМР, но и реално липсват други местни бенефициенти с подобни нагласи освен общината. Ето защо възстановяването на горския потенциал и въвеждането на превантивни дейности в горите е реализирано в известна степен без да се регистрира сериозна активност на територията в тази насока.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Планирани и изпълнени проекти по различните мерки от СМР за територията на МИГ Харманли				
Код	Мярка	Планиран бюджет, лева	Договорен бюджет, лева	% на изпълнение на договорените проекти
121	Модернизиране на земеделските стопанства	900 000	899 986,45	100,00
226	Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности	330 000	285 239,89	86,44
311	Разнообразяване към неземеделски дейности	179 791,34	166 293,57	92,49
312	Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия	1 017 004,20	1 006 614,78	98,98
313	Насърчаване на туристическите дейности	77 782,18	72 997,56	93,85
321	Основни услуги за населението и икономиката в селските райони	225 422,28	213 594,11	94,75
322	Обновяване и развитие на населените места	500 000	483 468,21	96,69
421	Вътрешно териториално и транснационално сътрудничество	20 000	0	0,00
	ВСИЧКО	3 250 000	3 128 194,57	96,25
431	МИГ и СМР	615 007	615 007,00	100,00
	ВСИЧКО	3 865 007	3743201,57	96,85

Неизпълнени през периода останаха само проектите по Мярка 421, по която бяха планирани 2 броя проекти. За съжаление тези проекти бяха разработени от екипа на МИГ и бяха одобрени от МЗХ, но поради закъснение на одобрението и липсата на средства не се подписаха договорите за тяхното финансиране.

Текущо състояние на проектната дейност към момента на оценката: Изпълнението на последните 9 от договорените проекти приключи до средата на месец септември 2015 г., а дейността на МИГ Харманли приключва до края на същия месец. Окончателното одобряване и възстановяването на средствата ще се извърши до 15.10.2015 г. Към 20 септември вече е приключило изпълнението и са възстановени финансовите средства по 18 проекта, а 17 проекта са завършени, но без да са им възстановени финансовите ресурси. Ето защо част от заключенията се направени на базата на прогнозните стойности за възстановяване на финансовите средства от РА по отделните проекти.

Състоянието на проектите по различните мерки е различно. Резултатите по всяка отделна мярка зависят в голяма степен от нейните цели и отчитането на реалните нагласи на потенциалните бенефициенти още по време на

разработването на мярката. Адекватното отчитане на местните потребности и доброто планиране при отчитане на стратегията неминуемо водят и до добри резултати по дадената мярка. Една такава мярка е **Мярка 121 - Модернизиране на земеделските стопанства**, която цели подобряване конкурентоспособността на земеделието на територията чрез реструктуриране и развитие на наличните материални мощности в стопанствата и насърчаване въвеждането на нови технически решения.

По мярката се подпомагат дейности, които допринасят за постигането на целите на мярка "Модернизиране на земеделските стопанства" като:

- подобряване цялостната дейност и конкурентоспособност на земеделските стопанства чрез модернизирането на производствените условия и въвеждането на нови процеси и технологии, допринасящи за производството на качествени земеделски продукти;
- подобряване опазването на околната среда;
- спазване стандартите на Общността и подобряване на условията в земеделските стопанства по отношение сигурността и безопасните условия на труд, хигиената и хуманното отношение към животните.

Обект на инвестиции по мярката са модернизирането на производствените условия и въвеждането на нови процеси и технологии, допринасящи за производството на качествени земеделски продукти, подобряване опазването на околната среда, спазване стандартите на Общността и подобряване на условията в земеделските стопанства по отношение сигурността и безопасните условия на труд.

Ето и пълен списък на подписаните договори за отпускане на финансова помощ по **мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства“** и състоянието на възстановените средства на изпълнените проекти по СМР:

- Бенефициент: ЗП Ерджан Юмер Юсуф, **закупуване на трактор, обръщателен плуг, сламопреса и сеялка**. Стойността на одобрената и изплатена безвъзмездна финансова помощ е 86 498,74 лв.;
- Бенефициент: ЗП Динко Руменов Христов, **закупуване на трактор с инвентар**. Стойността на одобрената и изплатената субсидия възлиза на 79 620,99 лв.;
- Бенефициент: ЗКПУ „Коларово“, **закупуване на земеделска техника за обработка на почвата**. Стойността на одобрената и изплатената субсидия възлиза на 49 605,42 лв.;
- Бенефициент: ЗК „Напредък“, **закупуване на земеделска техника за отглеждане на зърнено-житни, маслодайни и фуражни култури - сеялка с торовнасяне, окопен култиватор и трактор**. Стойността на одобрената и изплатена безвъзмездна финансова помощ е 78 221,46 лв.;
- Бенефициент: ЗП Станислав Антонов Манолов, **закупуване на трактор, плуг, сеялка, тороразпръскващо ремарке и хедър за прибиране на**

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

царевица. Стойността на одобрената и изплатена безвъзмездна финансова помощ е 117 291,45 лв.;

- Бенефициент: ЗП Добри Митков Добрев, **закупуване на трактор с инвентар.** Одобрената безвъзмездна финансова помощ по проекта възлиза на 117 232,10 лв. *Все още не е възстановена сумата от ДФЗ;*
- Бенефициент: ЗП Желязка Иванова Хаджинонева – Гуниа, **засаждане на трайни насаждения.** Стойността на договорираната безвъзмездна финансова помощ е 10 857,19 лв., Заявената сума за плащане е 4 241,60 лева, а възстановената от ДФЗ сума по проекта е 4 241,18 лв, което прави 0,42 лв по-малко;
- Бенефициент: ЗП Лилян Тодоров Атанасов, **закупуване на трактор, сеялки, тръбно - ролкова дъждовална машина и пръскачка.** Стойността на договорираната безвъзмездна финансова помощ е 60 872,48 лв., *предстои възстановяване на сумата от ДФЗ;*
- Бенефициент: ЗП Даниел Иванов Жеков. По проекта бяха **създадени трайни насаждения - десертни лозя и бе закупена земеделска техника.** Стойността на договорираната безвъзмездна финансова помощ е 98 882,99 лв., заявена сума за плащане 97 712,99 лв. а стойността на изплатената финансова помощ е 97 622,99 лв., което е с 90 лв. по-малко;
- Бенефициент: ЗП Галина Христонова Георгиева, **засаждане на трайни насаждения - орехи и сливи.** Стойността на одобрената безвъзмездна финансова помощ е 7 656,70 лв. *Все още не е възстановена сумата от ДФЗ;*
- Бенефициент: „Стил С“ ООД, **закупуване на трактор.** Стойността на одобрената и изплатената субсидия възлиза на 96 300,18 лв;
- Бенефициент „ЛИН“ ООД, **закупени култиватор за предсеитбена подготовка, ремарке, сеялка и тороразпръскваща машина.** Стойността на безвъзмездната финансова помощ по проекта е 31 939,68 лв., *предстои възстановяване на сумата от ДФЗ;*
- Бенефициент: ЗП Никола Петков Колев, **направа на фундаменти за оранжерия и доставка и монтаж на оранжерия.** Стойността на одобрената безвъзмездна финансова помощ по проекта е 19 893,00 лв. *Все още не е възстановена сумата от ДФЗ;*
- Бенефициент: ЗП Георги Иванов Георгиев, **създаване на трайни насаждения от орехи – био, както и закупуване на моторен трион, моторна коса и моторна фреза.** Стойността на безвъзмездната финансова помощ по проекта е 21 908,79 лв., а заявената и възстановената от ДФЗ сума по проекта – 17 544,23 лв.;
- Бенефициент: ЗП Динко Руменов Христов, за **закупуване на инвентар.** Стойността на одобрената и изплатената субсидия възлиза на 23 205,28 лв.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Обобщеното състояние на конкретните проекти по **мярка 121** са описани в следващата таблица.

№	Бенефициент	Име/проектни дейности	Одобрена финансова помощ/лв.	Заявена сума	Изплатена финансова помощ/лв.	Редукция лв.	Предсто-ящо изплаща-не
Мярка 121							
1.	ЗП Ерджан Юмер Юсуф	Закупуване на трактор, обръщателен плуг, сламопреса и сеялка	86 498,74	86 498,74	86 498,74	0	0
2.	ЗП Динко Руменов Христов	Закупуване на трактор с инвентар	79 620,99	79 620,99	79 620,99	0	0
3.	ЗКПУ «Коларово»	Закупуване на земеделска техника за обработка на почвата	49 605,42	49 605,42	49 605,42	0	0
4.	ЗК «Напредък»	Закупуване на сеялка с торовнасяне, окопен култиватор и трактор	78 221,46	78 221,46	78 221,46	0	0
5.	ЗП Станислав Антонов Манолов	Закупуване на трактор, плуг, сеялка, тороразпръскващо ремарке и хедър за прибиране на царевица	117 291,45	117 291,45	117 291,45	0	0
6.	ЗП Добри Митков Добрев	Закупуване на трактор с инвентар	117 232,10	117 232,10	0,00	0	117 232,10
7.	ЗП Желязка Иванова Хаджинонева – Гуниа	Засаждане на трайни насаждения	10 857,19	4 241,60	4 241,18	0,42	0
8.	ЗП Лилян Тодоров Атанасов	Закупуване на трактор, сеялки, тръбно - ролкова дъждовална машина и пръскачка	60 872,48	60 872,48	0	0	60 872,48
9.	ЗП Даниел Иванов Жеков	Създадени трайни насаждения - десертни лозя и бе закупена земеделска техника	98 882,99	97 712,99	97 622,99	90	0
10.	ЗП Галина Христонова Георгиева	Засаждане на трайни насаждения - орехи и сливи	7 656,70	7 656,70	0	0	7 656,70
11.	«Стил С» ООД	Закупуване на трактор	96 300,18	96 300,18	96 300,18	0	0
12.	„ЛИН“ ООД	Закупени култиватор за предсеитбена подготовка, ремарке, сеялка и тороразпръскваща машина	31 939,68	31 939,68	0	0	31 939,68
13.	ЗП Никола Петков Колев	Направа на фундаменти за оранжерия и доставка и монтаж на оранжерия	19 893,00	19 893,00	0	0	19 893,00
14.	ЗП Георги Иванов Георгиев	Създаване на трайни насаждения от орехи, както и закупуване на моторен трион, моторна коса и моторна фреза	21 908,79	17 544,23	17 544,23	0	0
15.	ЗП Динко Руменов Христов	Закупуване на инвентар	23 205,28	23 205,28	23 205,28	0	0
Общо м.121			899 986,45	887 836,30	650 151,92	90,42	237 593,96

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Прави впечатление, че редуцията на договориания бюджет по тази мярка е доста малка, въпреки уговорката, че това не е окончателният резултат, защото има да се изплащат още 237 593,96 лв., за които не се знае ще има ли редукция или не при одобряване на направените разходи от страна на ДФЗ-РА.

За констатираната минимална редукция по реализираните проекти има няколко обяснения: ограниченият брой дейности по тази мярка, което създава по-малко възможности за допускане на грешки, спазването от страна на бенефициентите на процедурите, изискванията и спецификациите, залегнали в проекта, осигуряването на добра консултантска помощ.

По тази мярка бе одобрен и проектът, за който не бе подписан договор. Бенефициент беше ЗП „Апти Шабан Бекир“, а проектът бе за доставка на земеделска техника и инвентар за обработка на почвата на стойност 62 984,89 лв. Отказът от сключването на този договор бе основната причина да не бъде изпълнена Стратегията за местно развитие в максималния си размер.

Съгласно разработените в СМР индикатори по тази мярка в следващата таблица са посочени постигнатите резултати и може да се проследи цялостното изпълнение на мярката на територията.

Индикатори по Мярка 121 от СМР за територията на МИГ Харманли						
Вид индикатор	Индикатор	Мерна единица	Базова стойност	Цел до края на СМР	Постигнати резултати	Източник на информация
Изходен	Брой проекти, финансирани по мярката	Брой	0	8	15 сключили договори	База данни – Система за мониторинг
	Брой бенефициенти, подпомогнати по мярката	Брой	0	16 подали заявления за кандидатстване	20 подали заявления за кандидатстване	База данни – Система за мониторинг
	Общ обем на инвестициите	хил.лв.	0	900 000,00	899 986,45	База данни – Система за мониторинг
Резултат	Създадени работни места	Брой	0	5	11	База данни – Система за мониторинг
	Стопанства, прилагащи биологично земеделие	Брой	0	2	1	База данни – Система за мониторинг
	Дял на жени и млади фермери, подкрепени по мярката	В %	0	30%	40%	База данни – Система за мониторинг
	Дял на инвестициите, директно свързани с модернизирани животновъдни ферми	В %	0	15%	0%	База данни – Система за мониторинг

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

По тази мярка са изпълнени болшинството индикатори – както изходните, така и за резултат. Особено впечатляващо е изпълнението на създадените работни места, като при планирани 5 са създадени 11. Това е особено важен показател, който подобрява работната среда и намалява безработицата на територията. Сключени са 15 договора вместо планираните 8. Планираната сума по тази мярка е 900 000 лв. и е договорирана почти на 100%.

Мерки в СМР	Въпроси за оценка	Оценка
Мярка 121	До каква степен подпомогнатите инвестиции са допринесли за по-добро използване на производствените фактори в земеделските стопанства?	Подпомогнатите инвестиции са допринесли до много висока степен за по-доброто използване на производствените фактори в земеделските стопанства, тъй като постигнатите резултати по мярката са отлични.
	По-специално до каква степен подпомогнатите инвестиции са улеснили въвеждането на нови технологии и иновации?	И този резултат е постигнат в оптимална степен, тъй като се закупува основно ново оборудване за земеделските стопанства, които въвеждат нови технологии. Изключение прави биологичното земеделие и животновъдните ферми, които са останали встрани от обновителния процес, но в сектор растениевъдство този показател е доста висок.
	До каква степен подпомогнатите инвестиции са увеличили достъпа до пазара и пазарния дял на земеделските стопанства?	Висока е и степента, в която подпомогнатите инвестиции са увеличили достъпа до пазара и пазарния дял на земеделските стопанства. Засаждането на трайни насаждения и оборудванията създават предпоставка за по-голямо производство, за по-високо качество. Не са регистрирани дейности, осигуряващи подготовка на продукцията за продажба.
	До каква степен подпомогнатите инвестиции са допринесли за трайна и устойчива дейност в земеделските стопанства?	Изградената съвременна материална база създава трайни условия за извършване на различни устойчиви дейности в земеделските стопанства.
	До каква степен подпомогнатите инвестиции са допринесли за подобряване на конкурентоспособността в сектора на земеделието?	Конкурентоспособността в сектора зависи в голяма степен от новото съвременно оборудване, от обновяването на трайните насаждения със съвременни сортове и от активното присъствие на пазара, които дейности са изпълнени по мярката.

По мярка 121 не са изпълнени следните индикатори:

- Едно е само стопанството, прилагащо биологично земеделие, вместо планираните 2 броя;

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- Делът на инвестициите, директно свързани с модернизиране на животновъдните ферми е 0 при планирани 15%, което говори, че животновъдите на територията на общината са останали пасивни, въпреки задължителните изисквания за модернизация на стопанствата и извеждането им извън населените места.

Следващият проект по мярка 226 „Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности“ е на община Харманли и е единствен в областта на околната среда. Това е проектът „Монтиране на система за пожароизвестяване на територията на ОП „Горска компания“ гр. Харманли, както и изграждане на стоманени кули за система от превантивни дейности срещу пожари“. Общата стойност на одобрената безвъзмездна финансова помощ по проекта бе 285 239,89 лв. *Все още сумата от ДФЗ не е възстановена.* Неговото финансово състояние към момента на оценката е изразено по-образно в следващата таблица:

№	Бенефициент	Име/проектни дейности	Одобрена финансова помощ/лв.	Заявена сума	Изплатена финансова помощ/лв.	Редукция лв.	Предстоящо изплащане
Мярка 226							
1.	Община Харманли	Монтиране на система за пожароизвестяване на територията на ОП „Горска компания“ гр. Харманли	285 239,89	285 239,89	0,00	0	285 239,89
Общо за М 226			285 239,89	285 239,89	0,00	0	285 239,89

Въвеждането и подобряването на превантивни дейности, намаляващи опасността от горски пожари е от съществено значение за подобряване състоянието на горите на територията и на околната среда като цяло. Основните природни бедствия в България са горските пожари, наводненията, ветровалите и насекомните вредители. Напоследък в България се появиха някои важни природни бедствия, които сериозно увреждат горите. Повече от 500 хил. ха гори бяха съсипани през последните години от горски пожари. Повечето от тях (приблизително 80%) не са възстановени и до момента.

Изпълнението на тази мярка води до превенция на пожарите в горските територии, което като цяло подобрява екологичната среда на територията на община Харманли чрез:

- подобряване управлението и опазването на горските територии;
- повишаване човешкия капацитет в обществения горски сектор.

През периода няма регистрирани дейности, свързани с възстановяването на горите, повредени от горски пожари и други природни бедствия, което също е важно условие за подобряване на околната среда.

Доколко са изпълнени индикаторите по тази мярка, се вижда от посочените в следващата таблица индикатори:

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Индикатори по Мярка 226 от СМР за територията на община Харманли						
Вид индикатор	Индикатор	Мерна единица	Базова стойност	Цел до края на СМР	Постигнати резултати	Източник на информация
Изходен	Брой проекти, финансирани по мярката	Брой	0	1	1	База данни – Система за мониторинг
	Брой бенефициенти, подпомогнати по мярката	Брой	0	1	1	База данни – Система за мониторинг
	Площ гори, обхванати от мероприятията за превенция	ха	0	15 000	13 260	База данни – Система за мониторинг
Резултат	Създадени временни работни места	Брой	0	10	4	База данни – Система за мониторинг

От данните се вижда, че броят на финансираните по мярката проекти и броят на бенефициентите са изпълнени, но обхванатите от мероприятията за превенция горски площи са само 13 260 ха при планирани 15 000 ха, т.е. има неизпълнение от 1 740 ха горски площи. Същото е положението и със създадените временни работни места, които са с 6 броя по-малко от планираните. Това говори за изпълнени основни индикатори и частичното изпълнение на резултатите по СМР от реализацията на проекта.

Мярка 226	До каква степен въведените превантивни мерки са допринесли за опазване на горите?	Въведените превантивни мерки са допринесли за опазване на горите в голяма част от горските площи, макар и да не са обхванати всичките 15 000 ха.
	До каква степен подпомогнатите мерки са допринесли за увеличаване на устойчивото управление на горските земи?	Подпомогнатата мярка е допринесла за увеличаване на устойчивото управление на горските земи в доста голяма степен, тъй като превенцията от пожари създава условия за опазване на горския фонд.
	До каква степен подпомогнатите мерки са допринесли за подобряване на околната среда?	Подпомогнатата мярка е допринесла за подобряване на околната среда, тъй като превенцията на горските пожари оказва пряко въздействие върху нейното опазване.

Чрез прилагане на **мярка 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности“** се оказва подкрепа на земеделски стопани за развиване на нови дейности извън земеделието, като по този начин финансовата помощ се насочва именно към разнообразяване на икономиката в селските райони.

Целите на мярка 311 са:

- насърчаване на разнообразяването към неземеделски дейности;

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- насърчаване на създаването на възможности за заетост и повишаване на доходите в селските райони;
- насърчаване на развитието на интегриран туризъм в селските райони.

За отбелязване е, че на територията през периода по **мярка 311** също не се регистрира голяма активност от страна на потенциалните бенефициенти. Финансирани са само два проекта, както следва:

- Бенефициент: ЕТ „Илинден – Генчо Милков“, наименование на проекта: **„Изграждане на магазин за хранителни стоки и кафе“**, одобрена стойност на БФП - 79 322,75 лв., а стойността на изплатената финансова помощ е в размер на: 79 140,40 лв. или с 182,30 лв. по-малко.
- Бенефициент: ЕТ „Агро тур - Ширин Мустафа“, **реконструкция на жилищна сграда в къща за гости и закупуване на оборудване и обзавеждане**. Стойността на безвъзмездната финансова помощ по договора е 86 970,82 лв., *предстои възстановяване на сумата от ДФЗ*.

Както се вижда от посочените данни, редуцията на финансовите средства по мярката е малка, но все още предстои изплащането на 86 970,82 лв. Въпреки това на този етап може да се заключи, че изпълнението от гледна точка на спазването на включените в договора изисквания е много добро. Финансовото състояние на двата проекта в момента на оценката може да се види и от следващата таблица.

№	Бенефициент	Име/проектни дейности	Одобрена финансова помощ/лв.	Заявена сума	Изплатена финансова помощ/лв.	Редукция лв.	Предстоищо изплащане
Мярка 311							
1.	ЕТ „Илинден – Генчо Милков“	Изграждане на магазин за хранителни стоки и кафе	79 322,75	79 322,75	79 140,40	182,3	0,00
2.	ЕТ „Агро тур - Ширин Мустафа“	Реконструкция на жилищна сграда в къща за гости и закупуване на оборудване и обзавеждане	86 970,82	86 970,82	0,00	0,00	86 970,82
Общо за м.311			166 293,57	166 293,57	79 140,40	182,30	86 970,82

Особено е важно да се отбележи, че по тази мярка се реализира един от двата проекта в областта на туризма – „Реконструкция на жилищна сграда в къща за гости и закупуване на оборудване и обзавеждане“. Той е насочен към изпълнението на СЦ 1.3 – Туризъм и услуги. Докато по мярка 312 подобен проект липсва, въпреки регистрираните предварителни нагласи и регистрираната активност за подаване на проекти, развиващи туризма и туристическите услуги на територията. Тук има известно разминаване между декларираните нагласи в началото при разработването на СМР и реализираните намерения при подаването на проектите по СМР.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Цялостното изпълнение на броя на планираните проекти и броя на бенефициентите може да се види от таблицата с всички индикатори по мярка 311, която е публикувана след текста. От нея става ясно, че са преизпълнени индикаторите за резултат. Работните места са 5 при планирани 2. Делът на жените и младежите е 40% при планирани 35%.

Индикатори по <u>Мярка 311</u> от <u>СМР</u> за територията на община Харманли						
Вид индикатор	Индикатор	Мерна единица	Базова стойност	Цел до края на СМР	Постигнати резултати	Източник на информация
Исходен	Брой проекти, финансирани по мярката	Брой	0	2	2	База данни – Система за мониторинг
	Брой бенефициенти, подпомогнати по мярката	Брой	0	2 подали заявления	2 подали заявления	База данни – Система за мониторинг
	Общ обем на инвестициите	Лв.	0	179 791,34	166 293,57	База данни – Система за мониторинг
Резултат	Създадени работни места	Брой	0	2	5	База данни – Система за мониторинг
	Създадени нови производства, услуги, дейности на територията	Брой	0	2	2	База данни – Система за мониторинг
	Дял на жени и младежи, заети чрез реализираните проекти	В %	0	35%	40%	База данни – Система за мониторинг

От посочените данни става ясно, че единствено размерът на усвоените средства по мярката е занижен с 13 497,77 лв., което не променя значението на постигнатите резултати по мярката.

Самата мярка 311 предвижда създаването на нови производства, услуги и дейности на територията, тъй като това са земеделски производители, които трябва да развият въз основа на реализацията се проект неземеделски дейности. Следователно и двата проекта на ЕТ Агро-тур - Ширин Мустафа „Изграждане на сграда, закупуване на оборудване - къща за гости с. Остър камък“ и на ЕТ Илинден - Генчо Милков „Изграждане на сграда, закупуване на обзавеждане и оборудване - магазин за хранителни стоки и кафене“ са нови услуги и дейности не само за земеделските производители, но и за съответните населени места.

Следователно заложените в СМР нови производства, услуги и дейности на територията са изпълнени на 100%.

От посочените данни става ясно, че са изпълнени изцяло целите на мярка 311, които са:

- насърчаване на разнообразяването към неземеделски дейности;

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- насърчаване на създаването на възможности за заетост и повишаване на доходите в селските райони;
- насърчаване на развитието на интегриран туризъм в селските райони.

В следващата таблица е описано и по-детайлното описание на постигнатото по мярката.

Мярка 311	До каква степен подпомогнатите инвестиции са насърчили разнообразяването на дейностите на земеделските домакинства с включване на неземеделски дейности?	Подпомогнатите инвестиции са насърчили разнообразяването на дейностите на земеделските домакинства с включване на следните неземеделски дейности: предлагане на туристически услуги и търговска дейност.
	До каква степен подпомогнатите инвестиции са насърчили възможностите за допълнителна заетост на земеделските домакинства извън сектора на земеделието?	Подпомогнатите инвестиции са насърчили възможностите за допълнителна заетост на земеделските домакинства извън сектора на земеделието, като са създали 5 работни места при планирани 2 броя.
	До каква степен подпомогнатите инвестиции са допринесли за подобряване на разнообразяването и развитието на икономиката в селските райони?	Подпомогнатите инвестиции са допринесли за подобряване на разнообразяването и развитието на икономиката в селските райони като са осигурили на местното население нови услуги, които подобряват икономическата среда като цяло.
	До каква степен подпомогнатите инвестиции са допринесли за подобряване на качеството на живот в селските райони?	Подпомогнатите инвестиции са допринесли за подобряване на качеството на живот в селските райони поради факта, че повишеното качество на предлаганите услуги осигурява и по-високо качество на живот на територията.

Голяма проектна активност се отбелязва по **мярка 312 „Създаване и развитие на микропредприятия“**, по която са одобрени и договорирани следващите 13 проекта. Това са:

- Бенефициент: „Гого багер“ ЕООД, **закупуване на багер-товарач**. Стойността на одобрената и изплатената безвъзмездна финансова помощ по проекта е 87 220 лв.
- Бенефициент: „Фемели“ ООД, **закупуване на оборудване за автосервиз**. Одобрената безвъзмездна финансова помощ по проекта възлиза на 19 910,10 лв. *Все още не е възстановена сумата от ДФЗ.*
- Бенефициент: ЕТ „Натали – Наталия Пачеманова – Костадин Пачеманов“, **закупуване на оборудване за целите на рекламна къща**. Стойността на одобрената и изплатена безвъзмездна финансова помощ е 9862,37 лв.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- Бенефициент: „Камелия“ ЕООД, **изграждане на автомивка и кафе с офиси**. Стойността на безвъзмездната финансова помощ по договора е 125 629,05 лв. *Все още не е възстановена сумата от ДФЗ.*
- Бенефициент: „Бисер – 2013“ ЕООД, **закупуване на ролформоваща машина за ребра на щори**. Стойността на безвъзмездната финансова помощ по договора е 169 050,00 лв. *Все още не е възстановена сумата от ДФЗ.*
- Бенефициент: ЕТ „Димитрина Недева“, **закупуване на оборудване на автосервиз**. Одобрената и изплатената безвъзмездна финансова помощ по проекта възлиза на 12 815,60 лв.;
- Бенефициент: „Бамзи – 1“ ООД, **закупуване на комбиниран багер - товарач**. Стойността на одобрената и изплатена безвъзмездна финансова помощ е 99 052,80 лв.;
- Бенефициент: „АИППДП д-р Севдалин Павлов“ ЕООД, **закупуване на стоматологично оборудване за амбулатория за първична дентална помощ**. Стойността на одобрената и изплатената безвъзмездна финансова помощ по проекта е 56 529,07 лв.;
- Бенефициент: „Точаров“ ЕООД, **изграждане на автосервиз и закупуване на оборудване**. Стойността на безвъзмездната финансова помощ по договора е 164 355,06 лв. *Все още не е възстановена сумата от ДФЗ;*
- Бенефициент: „Темира 2“ ЕООД, **изграждане на цех и закупуване на машина за производство на картонени чаши**. Стойността на финансовата помощ по договора е 133 096,69 лв. *Все още не е възстановена сумата от ДФЗ;*
- Бенефициент: „Тръндеви“ ЕООД, **ремонт и технологично обзавеждане на магазин за диетични и диабетични хранителни продукти**. Стойността на одобрената субсидия възлиза на 9 573,94 лв., *предстои възстановяване на сумата от ДФЗ;*
- Бенефициент: „Автосервиз Космос“ ООД, **закупуване на оборудване за автосервиз**. Стойността на безвъзмездната помощ е 98 523.60 лв. Цялата сума е възстановена.
- Бенефициент: „Фантастико тоис“ ООД, **закупуване на оборудване за фризьорски салон и соларно студио**. Стойността на безвъзмездната финансова помощ по договора е 20 996.50 лв., а възстановената от ДФЗ сума по проекта е 20 996,07 лв., което е с 0,43 лв.по-малко;

В следващата таблица се вижда обобщеното изпълнение на проектите по **мярка 312**, от което става ясно, че това са проекти главно за закупуване на оборудване и съвсем малко за строителство.

Реализираните проекти целят да подпомогнат като цяло предприемачите в усилията им да утвърдят развиваните от тях бизнеси. Има стартирали 5 нови производства и услуги при планирани 3, което показва, че има доста добро

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

представяне на стартиращите микропредприятия. Тази тенденция е особено важна, макар капацитетът на новите фирми да е по-малък, а рисковете при едно ново производство – по-големи.

Ето какво представлява и обобщената картина на финансираните проекти по м. 312 и финансовото състояние на всеки един от тях в момента на оценката:

№	Бенефициент	Име/проектни дейности	Одобр. фин. помощ/лв.	Заявена сума	Изплатена финансова помощ/лв.	Редукция лв.	Предстоящо изплащане
Мярка 312							
1.	"Гого багер" ЕООД	Закупуване на багер-товарач	87 220,00	87 220,00	87 220,00	0,00	0,00
2.	"Фемили" ООД	Закупуване на оборудване за автосервиз	19 910,10	19 910,10	0,00	0,00	19 910,10
3.	ЕТ «Натали – Наталия Пачеманова – Костадин Пачеманов»	Закупуване на оборудване за целите на рекламна къща	9 862,37	9 862,37	9 862,37	0,00	0,00
4.	«Камелия» ЕООД	Изграждане на автомивка и кафе с офиси	125 629,05	125 629,05	0,00	0,00	125629,05
5.	«Бисер – 2013» ЕООД	Закупуване на ролформоваща машина за ребра на щори	169 050,00	169 050,00	0,00	0,00	169050
6.	ЕТ «Димитрина Недева»	Закупуване на оборудване на автосервиз	12 815,60	12 815,60	12 815,60	0,00	0,00
7.	«Бамзи – 1» ООД	Закупуване на комбиниран багер - товарач	99 052,80	99 052,80	99 052,80	0,00	0,00
8.	«АИППДП д-р Севдалин Павлов» ЕООД	Закупуване на стоматологично оборудване за амбулатория за първична дентална помощ	56 529,07	56 529,07	56 529,07	0,00	0,00
9.	«Точаров» ЕООД	Изграждане на автосервиз и закупуване на оборудване	164 355,06	164 355,06	0,00	0,00	164 355,06
10.	"Темира 2" ЕООД	Изграждане на цех и закупуване на машина за производство на картонени чаши	133 096,69	133 096,69	0,00	0,00	133 096,69
11.	"Трънзеви" ЕООД	Ремонт и технологично обзавеждане на магазин за диетични и диабетични хранителни продукти	9 573,94	9 573,94	0,00	0,00	9 573,94
12.	«Автосервиз Космос» ООД	Закупуване на оборудване за автосервиз	98 523,60	98523,60	98 523,60	0,00	0,00
13.	«Фантастико тоис» ООД	Закупуване на оборудване за фризьорски салон и соларно студио	20 996,50	20 996,50	20 996,07	0,43	0,00
Общо м. 312			1 006614,78	1 006 614,78	384 999,51	0,43	621 614,84

Изпълнението на индикаторите по мярка 312 може да се проследи от данните, определящи планираните и изпълнени индикатори, които са посочени в следващата таблица.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Вид индикатор	Индикатор	Мерна единица	Базова стойност	Цел до края на СМР	Постигнати резултати	Източник на информация
Исходен	Брой проекти, финансирани по мярката	Брой	0	12	13	База данни – Система за мониторинг
	Брой бенефициенти, подпомогнати по мярката	Брой	0	16 подали заявления	17 подали заявления	База данни – Система за мониторинг
	Общ обем на инвестициите	лв.	0	1 017 004,20	1 006 614,79	База данни – Система за мониторинг
	Подпомогнати/създадени микропредприятия	Брой	0	3	3	База данни – Система за мониторинг
Резултат	Създадени работни места	Брой	0	13	13	База данни – Система за мониторинг
	Създадени нови производства, услуги, дейности на територията	Брой	0	4	4	База данни – Система за мониторинг
	Дял на жени и младежи, заети чрез реализираните проекти	В %	0%	35%	30%	База данни – Система за мониторинг

13 проекта са договорени, финансирани и изпълнени при заложи 12 проекта. От заложените 16 бенефициенти, които да подадат заявления за кандидатстване пред СМР, са подали проекти 17 бенефициенти. Подпомогнати са 3 нови микропредприятия, което е 100% изпълнение на мярката по този показател. Има известно разминаване в общия обем на инвестицията, който е с 10 389,41 лв. по-малко. Тази разлика е резултат от редуцирането на някои от проектните бюджети при тяхното одобрение от страна на ДФЗ.

Създадени са 13 работни места при планирани 13. Създадените нови производства, услуги и дейности на територията са 4 при планирани 4. Това са фирмите:

- „Гого багер“ ЕООД - закупуване на багер-товарач. Фирмата е нова и услугата е нова;
- „Фантастико тоис“ ООД – „Оборудване и обзавеждане на фризьорски салон и соларно студио“. Фирмата е нова и услугата е нова;
- „Темира 2“ ЕООД – „Изграждане и оборудване на цех за картонени чашки“. Фирмата е нова, услугата е нова и производството е ново за територията;
- „Тръндеви“ ЕООД – „Оборудване и обзавеждане за магазин за диетични и диабетични стоки /в т.ч. и онлайн магазин/“. Търговската дейност е нова.

Следователно и четирите фирми са с нови производства, услуги и дейности, а от тях 3 са изцяло нови фирми.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Делът на жените и младежите е 30% при планирани 35%. По последния показател има известно неизпълнение, дължащо се на факта, че относителният дял на мъжете предприемачи е значително по-висок от този на жените и младите хора. Въпреки това изискванията за хоризонталните политики са спазени.

Мярка 312	До каква степен помощта е допринесла за насърчаване на разнообразяването и предприемачеството? Анализът да се концентрира върху най-важните дейности.	Помощта е допринесла за насърчаване на разнообразяването и предприемачеството, защото: са изпълнени 13 проекта при заложили 12, подпомогнати са 3 нови предприятия, а новите производства са 4 при планирани 4.
	До каква степен помощта е насърчила възможностите за допълнителна заетост в селските райони?	Възможностите за допълнителна заетост в селските райони са насърчени, защото са създадени 13 работни места при планирани 13.
	До каква степен помощта е допринесла за подобряване на разнообразяването и развитието на икономиката в селските райони?	Помощта е допринесла за подобряване на разнообразяването и развитието на икономиката в селските райони, тъй като са открити нови предприятия, нови производства и нови услуги и то в рамките на планираните показатели или в по-висока степен.
	До каква степен помощта е допринесла за подобряване на качеството на живот в селските райони?	Развитието на нови микропредприятия, на нови производства и услуги неминуемо подобрява качеството на живот на територията, тъй като повишава заетостта и разширява обхвата и качеството на предлаганите услуги.

Въз основа на данните може да се заключи, че резултатите по мярка 312 са изпълнени почти изцяло с минимални отклонения от планираното.

Изпълнението на публичните мерки е във възможностите единствено на община Харманли. Прави впечатление обаче, че общината въпреки по-добрия си административен капацитет и по-големите си финансови ресурси, също закъснява както с подаването, така и с реализирането на проектите.

Конкретното състояние на проектите по публичните мерки в периода на оценката е описано в следващите текстове и таблици:

- По **Мярка 313 "Насърчаване на туристическите дейности"** бенефициент е Община Харманли с проект: **Ремонт на Историческия музей в град Харманли**. Общата стойност на одобрената безвъзмездна финансова помощ е 72 997,56 лв. *Все още не е възстановена сумата от ДФЗ.*

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

№	Бенефициент	Име/проектни дейности	Одобре-на финан-сова помощ/ лв.	Заявена сума	Изплатена финансов а помощ/лв.	Редук-ция лв.	Предстоящо изплащане
Мярка 313							
1.	Община Харманли	Ремонт на Историческия музей в град Харманли	72 997,56	72 997,56	0,00	0	72 997,56
Общо за м.313			72 997,56	72 997,56	0,00	0,00	72 997,56

Ремонтът на Историческия музей в град Харманли е важен за развитието на туризма. Това е единственият проект от публичните мерки в тази област.

Индикатори по <u>Мярка 313</u> от СМР за територията на община Харманли						
Вид индикатор	Индикатор	Мерна единица	Базова стойност	Цел до края на СМР	Постигнати резултати	Източник на информация
Изходен	Брой проекти, финансирани по мярката	Брой	0	1	1	База данни – Система за мониторинг
	Брой бенефициенти, подпомогнати по мярката	Брой	0	1 подал заявления	1 подал заявления	База данни – Система за мониторинг
	Общ обем на инвестициите	лв.	0	77 782,18	72 997,56	База данни – Система за мониторинг
	Брой на подпомогнатите нови туристически дейности	Брой	0	1	1	База данни – Система за мониторинг
Резултат	Създадени работни места	Брой	0	2	4 врем. работни места	База данни – Система за мониторинг
	Увеличен дял на реализираните нощувки	%	0	5%	0%	База данни – Система за мониторинг
	Увеличен дял на едномесечни посетители	%	0	10%	20%	База данни – Система за мониторинг

От данните става ясно, че броят на финансираните проекти и броят на бенефициентите са изпълнени на 100%. Създадените временни работни места са 4 при планирани 2, а дялът на едномесечните посетители се е увеличил с 20% вместо с планираните 10%. По-малък обаче е размерът на усвоените средства, които са с 4 784,62 лв. по-малко. Цялостно неизпълнение има само при относителния дял на реализираните нощувки, тъй като липсват проектни дейности, подобряващи хотелските бази. Поставянето на този показател към публична мярка е некоректно, тъй като допустимите бенефициенти не притежават хотелски бази. На практика този показател с малки изключения е почти невъзможен за изпълнение.

Частичното неизпълнение на част от индикаторите сваля в някаква степен процента на изпълнение на мярка 313, макар основните индикатори да са постигнати.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Мярка 313	До каква степен мярката е допринесла за увеличаване на туристическите дейности? Да се направи разлика между дейностите, провеждани в земеделските стопанства и други дейности.	Ремонтът на Историческия музей създава предпоставки за разширяване на предлаганите от него туристически услуги. По този начин се разнообразяват неземеделските дейности на територията и се подпомагат земеделските производители и предприемачите в усилията им да създават нови туристически продукти и нови туристически услуги.
	До каква степен мярката е насърчила възможностите за допълнителна заетост в селските райони?	Не е насърчена допълнителната заетост на територията, но са създадени условия за запазване на съществуващите работни места в Историческия музей.
	До каква степен мярката е допринесла за подобряване на разнообразяването и развитието на икономиката в селските райони?	Икономиката на територията е подобрена и разнообразена в резултат на новите туристически услуги, които се предлагат от страна на Историческия музей. Обновената база на територията може да се посещава от гостите на общината. По този начин предлагащите туристически услуги на територията предприемачи са подпомогнати в тяхната основна дейност.
	До каква степен мярката е допринесла за подобряване на качеството на живот в селските райони?	Подобряването на качеството на живот в селския район е реализирано на базата на подобрените услуги от страна на Историческия музей.

По мярка 321 е реализиран един проект, колкото е и заложено в СМР. Неговото изпълнение е от съществено значение за подобряване на средата и качеството на живот на населението на територията. Бенефициент е Община Харманли, а проекта е: **Изграждане на тласкателен водопровод от помпена станция до резервоар с. Орешец**. Общата стойност на одобрената безвъзмездна финансова помощ е 213 594,11 лв. *Все още не е възстановена сумата от ДФЗ.*

Бенефициент	Име/проектни дейности	Одобрена финансова помощ/лв.	Заявена сума	Изплатена финансова помощ/лв.	Редукция лв.	Предсто-ящо изплащане
Мярка 321						
Община Харманли	Изграждане на тласкателен водопровод от помпена станция до резервоар с. Орешец	213 594,11	213 594,11	0,00	0,00	213 594,11
Общо за м.321		213 594,11	213 594,11	0,00	0,00	213 594,11

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Закъснението на изпълнението на проекта прави неясна ситуацията с размера на редуцията и възстановяването им от страна на РА средства.

Индикатори по Мярка 321 от СМР за територията на община Харманли						
Вид индикатор	Индикатор	Мерна единица	Базова стойност	Цел до края на СМР	Постигнати резултати	Източник на информация
Изходен	Брой проекти, финансирани по мярката	Брой	0	1	1	База данни – Система за мониторинг
	Брой бенефициенти, подпомогнати по мярката	Брой	0	1	1	База данни – Система за мониторинг
	Общ обем на инвестициите	лв.	0	225 422,28	213 594,11	База данни – Система за мониторинг
Резултат	Създадени временни работни места	Брой	0	20	6	База данни – Система за мониторинг
	Население на територията на МИГ, което се ползва от подобрените услуги - дял	%	0	5%	3%	База данни – Система за мониторинг

Броят на финансираните проекти по мярка 321 и броят на бенефициентите са изпълнени изцяло с изключение на обема инвестиции, които са с 11 828,17 лв. по-малко. Неизпълнение се регистрира и при създадените временни работни места, които при планирани 20 са реализирани 6. По-малък е и процентът от населението, което се ползва от подобрените услуги. Планирани са 5%, а са отчетени реално 3%. Тази мярка 321 може да се отчете като изпълнена, но не изцяло.

Мярка 321	До каква степен предоставените услуги са допринесли за подобряване на качеството на живот в селските райони?	Изграденият тласкателен водопровод от помпена станция до резервоар с. Орешец е предпоставка за подобряване качеството на живот на територията на селския район.
	До каква степен предоставените услуги са увеличили привлекателността на съответните райони?	По-доброто водоснабдяване определено увеличава в значителна степен привлекателността на района.
	До каква степен предоставените услуги са допринесли за обръщане на тенденцията към икономически и социален упадък и обезлюдяване на селските райони?	Подобрените услуги и средата като цяло са допринесли за обръщане на тенденцията към икономически и социален упадък и обезлюдяване на селските райони в известна степен.

Изпълнението на следващата **Мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места“** е насочена към физическото обновяване на населените места от територията на МИГ Харманли и цели да повиши привлекателността

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

им чрез изграждане/възстановяване на техническа инфраструктура, обновяване на сгради с историческо и културно значение, както и обновяване на фасади. Заедно с инвестициите, насочени към подобряване на услугите, подобряването на облика на населените места на територията на МИГ се очаква да се подобри качеството на живот в по-интегриран вид и да се обхванат и значително по-малките и отдалечени от административния център на община Харманли населени места.

Ето и проектите, реализирани по мярка 322. Бенефициент е Община Харманли, която е реализирала проектите:

- **„Ремонт на читалищни сгради в село Лешниково и село Иваново“** Общата стойност на одобрената безвъзмездна финансова помощ по проекта е 219 510,48 лв. *Все още не е възстановена сумата от ДФЗ.*
- **„Ремонт на улицата край училището в с. Българин“** Общата стойност на одобрената безвъзмездна финансова помощ е 263 957,73 лв., заявената стойност - 224 512,79 лв., а изплатената сума е 218 626,86 лв. Редукция – 5 885,93 лв.

№	Бенефициент	Име/проектни дейности	Одобрена финансова помощ/лв.	Заявена сума	Изплатена финансова помощ/лв.	Редуцирана лв.	Предстоящо изплащане
Мярка 322							
1.	Община Харманли	Ремонт на читалищни сгради в село Лешниково и село Иваново	219 510,48	0,00	0,00	0	219 510,48
2.	Община Харманли	Ремонт на улицата край училището в с. Българин	263 957,73	224 512,79	218 626,86	5 885,93	0,00
Общо за м.322			483 468,21	224 512,79	218 626,86	5 885,93	219 510,48

И по тази мярка предстои изплащането на средствата по единия от двата проекта. По втория, реализиран вече проект, бюджетът е редуциран с 5 885,93 лв.

По тази мярка най-сериозно неизпълнение има на резултата, отчитащ относителния дял на населението на територията, обитаващо населените места с подобрен облик. От планираните 60% са покрити едва 3%. Този нисък резултат произлиза от факта, че общината е преценила, че трябва да представя проекти по СМР, подобряващи средата и на по-малките населени места, каквито са Лешниково, Иваново и Българин. За съжаление тези населени места имат доста по-малък брой жители, а този факт автоматично сваля относителния дял на възползващото се от проектните резултати население. Показателят „Население на територията, обитаващо населени места с подобрен облик“ можеше да бъде изпълнен единствено ако реализираните проекти бяха на територията на град Харманли, където е съсредоточена основната група от населението.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Индикатори по Мярка 322 от СМР за територията на община Харманли						
Вид индикатор	Индикатор	Мерна единица	Базова стойност	Цел до края на СМР	Постигнати резултати	Източник на информация
Исходен	Брой проекти, финансирани по мярката	Брой	0	2	2	База данни – Система за мониторинг
	Брой бенефициенти, подпомогнати по мярката	Брой	0	2 подали заявления	2 подали заявления	База данни – Система за мониторинг
	Общ обем на инвестициите	лв.	0	500 000.00	463 648,21	База данни – Система за мониторинг
Резултат	Създадени временни работни места	Брой	0	20	12	База данни – Система за мониторинг
	Население на територията, обитаващо населени места с подобрен облик	дял	0	60%	3%	База данни – Система за мониторинг

Създадените временни работни места също са по-малко – 12 при планирани 20, но представените проекти не предполагат откриването на голям брой временни работни места. Обемът на планираните инвестиции също е неизпълнен с 36 351,79 лв. Броят на проектите и броят на бенефициентите по мярка 322 е покрит, но като цяло тази мярка е с най-висок процент неизпълнение съгласно рекапитулацията на заложените индикатори.

Цитираните по-горе резултати говорят не толкова за лошото изпълнение на мярката от СМР, а за не много прецизното планиране на индикаторите по тази мярка. Както видяхме по-горе, най-ниско постигнатият индикатор е относителният дял на населението на територията, обитаващо населените места с подобрен облик. За да се постигнат заложените показатели, би трябвало от СМР да се изключат малките населени места, което на практика не съответства на духа на партньорствата по ЛИДЕР.

Мярка 322	До каква степен мярката е допринесла за подобряване на качеството на живот в селските райони?	На територията на трите села мярката е допринесла за подобряване на качеството на живот в селския район в доста висока степен.
	До каква степен мярката е подобрила привлекателността на селските райони?	Мярката е подобрила привлекателността на селските райони, защото е подобрила достъпа до училище и е осигурила освежени и привлекателни читалищни сгради.
	До каква степен мярката е допринесла за обръщане на тенденцията към икономически и социален упадък и обезлюдяване на селските райони?	Създадената по-добра среда възпрепятства в известна степен тенденцията към икономически и социален упадък и обезлюдяване на селските райони.

От посочените по-горе проекти, реализирани от община Харманли по мерките, се вижда, че те са насочени основно към изграждане на местната инфраструктура и за извършване на ремонтни дейности, което значително подобрява средата и повишава качеството на живот на местните хора. Активността обаче по другите мерки (226 и 313) от страна на физическите лица и неправителствените организации е незадоволителна. Само един е проектът по мярка 313, но и той също е за ремонтни дейности. Липсват меки мерки, свързани със създаването на нови туристически атракции и туристически услуги, които имат голямо значение за подкрепата на бизнеса в сектор туризъм. Освен общината, която е допустим бенефициент, по мярката имаха право да кандидатстват и НПО, регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, които имат седалище на територията на МИГ Харманли.

Един бе проектът и по мярка 226, но освен общината, като собственик на гори и земи от горския фонд, бенефициенти по тази мярка можеха да бъдат както физически лица, еднолични търговци, така и юридически лица, собственици на гори и земи от горския фонд, намиращи се на територията на МИГ. Последните обаче не заявиха подобна готовност нито по време на разработването на СМР, нито по време на отварянето на поканите. Причина за това е и ограниченият им брой и малкото горски площи, които те притежават. В община Харманли липсват големи частни горовладелци. Държавно горско стопанство стопанисва 6000 ха гори и в момента на изготвяне на стратегията бе допустимо като бенефициент по мярката, но при отваряне на поканите ДГС вече бе трансформирано в ДГС Хасково, подразделение на ЮИДП Сливен, което го правеше недопустим кандидат.

Неизпълнени през периода останаха само проектите по Мярка 421, по която бяха планирани 2 броя проекти. За съжаление тези проекти бяха разработени от екипа на МИГ и бяха одобрени от МЗХ, но поради липсата на средства не се подписаха договорите за тяхното финансиране.

Разработен беше един проект за подготвителна техническа помощ и един за транснационално сътрудничество. Първият проект беше одобрен с голямо закъснение и ако МИГ Харманли стартираше неговата реализация, нямаше да остане време за кандидатстването и реализацията на проекта за транснационално сътрудничество, който трябваше да е резултат от подготвителната техническа помощ. В тази ситуация се обезсмисляше изпълнението на подобен проект и МИГ Харманли го отказа. Още повече, че през това време със собствени средства и усилия вече бе разработен транснационалният проект „Създаване на туристически "пътеки" в гръцки, български и румънски райони“. Той изискваше няколкомесечна кореспонденция и провеждането на поредица международни срещи за разработването на съвместен проект между гръцкия партньор, 5 румънски местни инициативни групи и МИГ Чирпан. Координирането на проектните дейности изискваше усилия и ресурси, които бяха осигурени от МИГ Харманли, който беше и основен инициатор на транснационалното сътрудничество. За съжаление поради съществуващите финансови затруднения на българските МИГ-ове не се подписа договорът, така че положените усилия останаха напразни.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

С отказа се възпрепятства и подписването на договорите на гръцките и румънските партньори с техните Управляващи органи. По тази мярка проектът е общ, но всеки МИГ подписва отделен договор с националния си управляващ орган и ако един от партньорите не подпише договора, то целия проект отпада.

Изпълнението на разработените по мярка 421 два проекта би повишило още повече капацитета на местната общност и на проектния екип по отношение на международните контакти и споделянето на положителните практики по ЛИДЕР от страна на чуждестранните МИГ-ове. Сътрудничеството и трансферът на най-добри практики, основани на подхода ЛИДЕР, биха допринесли за по-доброто постигане на целите и на трите оси.

Мярка 421	До каква степен помощта е допринесла за насърчаване на сътрудничеството и трансфера на най-добри практики?	Макар че мярка 421 от СМР е неизпълнена, МИГ Харманли със собствени средства осигури известни условия за сътрудничество и трансфер на добри практики с един гръцки и пет румънски МИГ. Обменен бе и опит с 8 български МИГ.
	До каква степен проектите за сътрудничество и/или трансферът на най-добри практики, основани на подхода LEADER, са допринесли за по-добро постигане на целите на една или повече от другите три оси?	На този етап това почти не е постигнато.

За да обобщим комплексното изпълнение на СМР като цяло, е важно да проследим изпълнението на общите индикатори, заложи в Стратегията за местно развитие.

От следващата таблица става ясно, че по показателя за откриване на нови работни места се регистрира известно неизпълнение, което обаче не се е отразило на качеството на реализираните проектни дейности. По всички реализирани по СМР проекти са открити 52 временни работни места, от които по публичните мерки 32 и 20 бр. по частните мерки, при планирани 60 временни работни места.

При постоянните работни места се бележи преизпълнение, при планирани 23 са изпълнени 25. По-голямо значение за устойчивостта на резултатите и за подобряване на средата разбира се имат постоянните работни места. Не бива да се отминава и фактът, че при реализацията на проектите се осигуряваха основно условия за самонаемане на собствениците и за създаване на предпоставки за устойчивото им трудово ангажиране в бъдеще, както и задържането на работещите до момента хора във фирмата или в земеделските стопанства. Този резултат не се отчита статистически, но от своя страна е доста важен за подобряване капацитета на територията, защото намалява броя на застрашените работни места, мултиплицира резултатите и ги прави по-устойчиви във времето.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Както вече отчетохме по-горе, постоянните работни места са надхвърлени с 2 броя. Относителният дял на населението от територията, което се ползва от подобрените услуги на територията също е преизпълнен. Постигнати са 6% при планирани 5%.

Индикатори по отношение на цялостното прилагане на СМР за територията на МИГ Харманли						
Вид индикатор	Индикатор	Мерна единица	Базова стойност	Цел до края на СМР	Постигнати резултати	Източник на информация
Изходен	Брой информационни дни/обучителни семинари за подаване на заявления за кандидатстване	Брой	0	17	23	База данни – Система за мониторинг Списъци на участници Програми
	Брой подадени заявления за кандидатстване	Брой	0	40	45	База данни – Система за мониторинг
	Брой проекти, финансирани по СМР	Брой	0	30	35	База данни – Система за мониторинг Протоколи от заседания на Комисията за избор
	Брой бенефициенти, подпомогнати по СМР	Брой	0	40 – подали заявления	45	База данни – Система за мониторинг Протоколи от заседания на Комисията за избор
	Подкрепени новосъздадени микропредприятия	Брой	0	3	5	База данни – Система за мониторинг
	Подкрепени проекти за нови туристически дейности	Брой	0	1	1	База данни – Система за мониторинг
Резултат	Създадени постоянни работни места	Брой	0	23	25	База данни – Система за мониторинг
	Създадени временни работни места	Брой	0	60	52	База данни – Система за мониторинг
	Население от територията, което се ползва от подобрени услуги	Дял в процент и	0	5%	6%	База данни – Система за мониторинг
	Стопанства прилагащи биологично земеделие	Брой	0	2	1	База данни – Система за мониторинг
	Увеличение на реализираните нощувки в бази за настаняване на територията	Дял в процент и	0	5%	1%	База данни – Система за мониторинг
	Създадени нови производства	Брой	0	4	6	База данни – Система за мониторинг

Създадени са 6 нови производства, дейности и услуги при планирани 4. От тях новите услуги са 3, създадените условия за търговия с нов асортимент стоки са две и с изцяло ново производство е оборудвана една фирма. Регистрираните данни говорят за добра организация и активност от страна на новите предприемачи и/или разнообразяване на дейността и услугите на вече съществуващи фирми и земеделски производители.

Неизпълнение на индикаторите има и по отношение броя на стопанствата, прилагащи биологичното земеделие. Планирани са 2 броя, но в края на изпълнението на СМР само едно стопанство прилага биологичното земеделие. Този процес на активност от страна на земеделските производители е особено перспективен и не бива да бъде пренебрегван в бъдеще.

Увеличението на реализираните нощувки в базите за настаняване на територията е само 1% при планирани 5%. Изграждането на една къща за гости по мярка 311 не може да поеме заложените по-високи показатели, тъй като по мярка 312 няма регистрирани подобни проекти. Освен това, както вече обяснихме по-горе, публичната мярка 313 не може да осигури изпълнението на този индикатор, тъй като потенциалните бенефициенти не разполагат с хотелски бази.

От посочените факти може да се направи изводът, че голяма активност по СМР на територията е проявена изцяло от страна на бизнеса и община Харманли, но неправителствените организации и другите допустими бенефициенти все още не са преодолели психологическите и финансовите си бариери и не са взели участие. Кандидатствалите читалища са с подкрепата и инициативата на община Харманли. Земеделските производители са двама, което не е достатъчно като активност сред тази целева група, която има по-голям потенциал и възможности за включване при изпълнението на СМР през следващия програмен период.

По мярка 431-1 „Управление на МИГ, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия“ МИГ Харманли е изразходвал 352 156,31 лв. при договорирани 615 007,00 лв. Тази икономия е в резултат на намаления състав, с който работеше екипът на МИГ Харманли през целия период на изпълнение на СМР, незакупуването на лек автомобил и офис оборудване. Екипът на МИГ работеше през целия период в следния състав: Изпълнителен директор, Експерт по прилагане на стратегия за местно развитие и Счетоводител. Непопълнена през целия период на изпълнение на СМР остана бройката за Технически асистент.

През периода екипът на МИГ предприемаше следните действия за прилагане на СМР:

- Одобрената СМР се изпълняваше в съответствие с одобреното заявление и финансов план (бюджет на стратегията);
- Необходимата информация и изискуемите документи, свързани с изпълнението на стратегията, се предоставяха в срок до 14 работни дни

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

от получаването на уведомление за необходимостта от представяне на информация и/или документи;

- Съхраняваха се всички оригинални документи, свързани с изпълнението на стратегията;
- При настъпването на обстоятелства от значение за изпълнението на договора се уведомяваха МЗХ и РА;
- Оказваше се съдействие на получателите на финансова помощ във връзка със законосъобразното и правилно изпълнение на проектите;
- МЗХ беше редовно уведомявано за датата и мястото на провеждане на информационни срещи, събития и семинари за информирание и обучения в срок не по-малък от 10 работни дни преди датата на събитието;
- Промяна в одобрените в заявлението планирани дейности се искаше един месец преди изтичането на срока, в който дейността трябваше да бъде осъществена;
- Изменението в одобрената стратегия за местно развитие беше поискано при спазване изискванията на чл. 22 от Наредба 23;
- Бяха спазени всички изисквания на програмата за нагледност на изработените информационни и комуникационни материали, на които се поставяха необходимите логотипи и текстове;
- Местната общественост редовно беше информирана за дейностите по изпълнението на СМР, а информацията за срещи, информационни събития, обучения и семинари се оповестяваше публично;
- Спазваха се изискванията на Закона за обществените поръчки;
- Прилагаше се чл. 40 от Наредба 23 в случаите, когато МИГ не се явяваше възложител по смисъла на ЗОП;
- В МЗХ се изпращаха поканите за кандидатстване с проекти към СМР за публикуване на електронните страници на ПРСР, като се спазваше регламентирания срок до 10 работни дни преди отваряне приема на заявленията;
- Осигурено бе спазването на условията по договора при реализирането на проектите от СМР;
- Местните заинтересовани общности и лица бяха привлечени в дейности по изготвяне на проектните предложения;
- Работеше се в тясно сътрудничество с кандидатите и потенциалните бенефициенти;
- Възможностите за кандидатстване и разработване на проектни предложения бяха популяризирани чрез местните медии, по населените места и в социалните мрежи;
- Информираха се потенциалните бенефициенти за условията за кандидатстване и предстоящо набиране на заявления за кандидатстване;

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- Консултираха се потенциалните бенефициенти относно процеса на изготвяне на проекти, съгласно процедурите и правилата за обработка и оценяване на проектните предложения от стратегията за местно развитие;
- Спазваха се всички нормативни изисквания, утвърдени правила и процедури.

Дейностите, планирани да бъдат извършени от екипа на МИГ Харманли и УС през периода, са извършвани коректно и в срок, без закъснения и отклонения от планираното в СМР. Особено активно се развиваха дейностите, свързани с информиране на местните общности – организиране на семинари, провеждане на индивидуални консултации, издаване и разпространение на информационни и промоционални материали.

За периода на изпълнение на Стратегията бяха проведени общо 23 информационни дни, в които се включиха общо 515 потенциални бенефициенти, от които 222 жени и 160 млади хора, местни ключови фигури, лидери и граждани.

От екипа са посетени всичките 25 населени места, като там, където се проявяваше по-голям интерес от страна на местните хора, се провеждаха повече от една информационни срещи. В един ден бяха посещавани по няколко населени места, като в информирането се включваше и раздаването на голям брой информационни материали.

Вид индикатор	Индикатор	Цел до края на стратегията	Постигнато за периода от началото на прилагане на стратегията	% на изпълнение
Изходен	Брой консултирани потенциални бенефициенти	70	92	131,4%
	Брой на участниците в дейностите за придобиване на умения и постигане на обществена активност	735	790	107,5%
	Брой подадени заявления за кандидатстване по СМР	40	45	112,5%
	Дял на одобрените заявления за кандидатстване	75%	98%	+23%

От посочените данни в по-горната таблица става ясно, че както делът на проведените консултации (131,4%), така и делът на участниците в дейностите за придобиване на умения и постигане на обществена активност (107,5%) са преизпълнени и то с доста висок процент. Преизпълнен е и броят на

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

подадените заявления, а относителният дял на одобрените проекти при планирани 75% е изпълнен 98%, което прави с 23% повече от планираното.

През разглеждания период екипът издаде и разпространи следните информационни материали:

- 1000 броя ръководство за кандидатстване;
- 1000 броя брошура на МИГ Харманли;
- 100 бр. наръчник на тема: „Техническа и експертна оценка на проекти. Мониторинг и контрол на проекти“.
- Бяха изработени и 5 билборда, които бяха поставени на всички входи на гр. Харманли. Други 36 информационни табели се поставиха на сградите на всички кметства в общината и на местата, където има голям поток от хора.

Най-сериозните информационни източници през периода бяха:

- Интернет страницата, която се актуализираше текущо и на която бяха качвани всички важни документи, разработени и приети от МИГ Харманли;
- Информационният бюлетин бе издаден в 14 броя, от които сред гражданите бяха разпространени общо около 8 500 екземпляра.

Публикациите в пресата – в-к „Новини“ и в-к „Наблюдател“, както и във Facebook на МИГ Харманли, допълнително популяризираха дейността на МИГ Харманли и допринесоха за повишаване на неговата разпознаваемост.

Методите за предоставяне на информация на целевите групи през последните години се разнообразиха и допринесоха за осезаемото повишаване на информираността на жителите на общността. Тази широка и ефективна разяснителна кампания помогна за привличането на голям брой потенциални бенефициенти. Резултатите щяха да бъдат още по-високи, ако някои от бенефициентите не се бяха отказали в последния момент от кандидатстване по СМР. Това се дължи на срещнатите трудности, свързани с осигуряването на кредити за префинансиране на проектните дейности. Този проблем затрудни доста голям брой бенефициенти, в т. ч. и самия МИГ. Друг проблем, който възпря от кандидатстване част от бенефициентите, е близостта на имотите до бреговете на реките и отказът на застрахователните компании да застраховат придобитото по проектите имущество.

Друга важна дейност, изпълнена от МИГ, допринесла за успеваемостта на СМР, са обучителните инициативи. За периода на оценката са проведени 27 обучения, в които взеха участие 417 обучаеми. Обученията бяха насочени към местни лидери, активни граждани и потенциални кандидати и кандидати, изпълняващи проекти по мерките на Стратегията, които целят придобиване на умения и постигане на обществена активност за развитието на територията.

Ето и конкретните обучения, проведени през периода:

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- Обучение на екипа, ангажиран в прилагането на стратегията за местно развитие, както и на потенциални бенефициенти. Проведени бяха 6 двудневни обучения: по мярка 121, мярка 311, мярка 312, мярка 313, мярка 321 и мярка 322 във връзка с необходимостта от подобряване на уменията на екипа за управление на проекти по тези мерки и изграждане на капацитет сред потенциалните бенефициенти за изготвяне на качествени проектопредложения. Обученията се проведоха на територията на МИГ.
- Едно двудневно обучение на тема: "Финансово управление на проекти по ПРСР" във връзка с необходимостта от подобряване на уменията на екипа за финансово управление на проекти и изграждане на капацитет сред потенциалните бенефициенти за добро финансово управление на проекти с публично финансиране. Участници в обучението бяха: екипът на МИГ, УС, ОС и потенциални бенефициенти.
- Обучение на тема: "Оценка и предотвратяване на рискове при изпълнение на проекти от бенефициенти. Прилагане на подхода ЛИДЕР в новия програмен период" във връзка с необходимостта от изграждане на уменията на екипа за участие в европейски проекти с цел активно участие в мрежи и постигане на устойчивост на МИГ Харманли. Обучението се проведе на територията на МИГ. Участници бяха: екип на МИГ, представители на НПО и представители на общината и кметствата.

Бяха проведени и 6 тематични обучения на следните теми:

- Биологично земеделие – нормативна база, сертифициране на производството, канали за дистрибуция на биопродукти, нови технологии и добри практики;
- Европейски стандарти – какво трябва да знаят и прилагат селскостопанските производители, за да произвеждат качествена селскостопанска продукция;
- Нови техники и технологии за растениевъдство и животновъдство;
- Българските научни достижения в селското стопанство – разпространение на резултати от завършени научно-приложни изследователски проекти в областта на селското стопанство и горите – за растениевъдство, за животновъдство и за лесовъдство;
- Маркетинг на селскостопански продукти;
- Системи за управление на качеството – ISO 9001, ISO 14000, HACCP.

Проведени бяха 6 двудневни обучения с външни експерти на потенциални кандидати с проекти, след анонсирането на всяка покана за набиране на заявления. Целта на обученията бе да се изгради местен капацитет и да се повиши броят на подадените заявления за проекти.

Обучения на бенефициенти, сключили договори към СМР, се провеждаха съвместно от екипа на МИГ и външни експерти. Целта на обученията бе да се

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

изгради капацитет за добро управление на проектите от страна на получателите на финансова помощ по СМР, като се проведеха 7 еднодневни обучения.

През периода голяма част от изредените по-горе обучения на екипа и бенефициентите беше организиран от различни външни организации като: „Екорис Саут Ийст Юроп“ ЕООД, Сдружение „Съюз за възстановяване и развитие“, „Нике груп“ АД. В обучителните инициативи на външните организации се включиха общо 7 човека.

На обученията присъстваха равнопоставено жени и младежи, което е в пълно съответствие с хоризонталните приоритети на СМР. От 417 обучаеми 261 бяха жени и 167 млади хора, т.е. обучените жени са 62,5%, а младежите – 40%, което е отлично изпълнение на хоризонталните политики.

Индикатор	Стойност съобразно специфичните цели за периода 2007-2013	Постигнато за периода от началото на прилагане на стратегията	% на изпълнение на СМР
Брой дейности за придобиване на умения и постигане на обществена активност	39	82	210%
Брой на участниците в дейностите по обучение	325	367	113%
Брой на участниците в дейностите по информиране	410	515	125,6%

От представените в таблицата по-горе данни става ясно, че всички заложи в СМР индикатори, свързани с обучението и информирането, са преизпълнени и то с доста висок процент.

Отделно от тези обучения бяха организирани от национални и регионални организации различни обучения на екипа, ангажиран в прилагането на стратегията за местно развитие. Екипът взе участие във форуми и кръгли маси за добри практики и подобряване уменията за успешно реализиране на СМР. Форумите бяха 17. МИГ Харманли взе участие още в три семинара, организирани от МЗХ, 8 организирани от HCM, един организиран от Джендър проект в България. Представители на МИГ посетиха три местни инициативни групи в страната, а МИГ Харманли са посетили 5 МИГ-а от страната.

Направени бяха и две посещения на местни инициативни групи в Гърция за проучване на положителните практики и инициране на съвместни транснационални инициативи. Двама представители на УС посетиха МИГ-а в гр. Комотини - RODOPI DEVELOPMENT S.A. (ANRO), а двама представители на екипа посетиха МИГ-а в гр. Серес – Seres Development S.A. (ANESER S.A.). Един член на екипа участва в обучително пътуване в Полша.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

За добрата координация и диверсификация на местно ниво през периода от значение бяха проведените 6 териториални, икономически, социални анализи и проучвания. Положителното е, че част от проучванията бяха насочени към ориентиране на земеделските стопанства, бизнеса и местните власти към биологичното земеделие и европейските стандарти, аутсорсването, маркетинга и туризма. Ето и конкретните проучвания, които бяха извършени:

- Проучване на тема „Готовността на земеделските производители за прилагане на екологично земеделие и Европейски стандарти“. Външна услуга. Изпълнител: „Термо електроник“ ООД;
- Проучване на тема „Биологичното земеделие – условия и възможности за развитие на територията на община Харманли“ – изпълнено от „Ноема“ ЕООД;
- Проучване на тема „Аутсорсването на услугите на територията на община Хармани, предпоставка за подобряване качеството на живот на местното население“, извършено от Сдружение „СВР“;
- Маркетингово проучване на тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ“, извършено от „Ноема“ ЕООД;
- Маркетингово проучване на тема „Природно и културно наследство на територията на МИГ Харманли“. Изпълнител „Термо електроник“ ООД;
- Социологическо проучване за оценка и самооценка на резултатите от проекта (прилагане на СМР и управление на МИГ). Целевите групи са: бенефициенти и заинтересовани местни ключови фигури, проявяващи интерес към стратегията за местно развитие и имащи влияние върху развитието на територията. Анкетирани и включени в оценката и самооценката са 300 реципиента. Така се оцени комплексно въздействието от изпълнението на СМР и степента на постигнатите резултати – проучването е изпълнено от „Диком 1“ ЕООД.

Последното проучване е оценъчно и е насочено към идентифициране на резултатите от СМР и регистриране проблемите на територията, което допринася за комплексната оценка на СМР и дейността на МИГ на територията през периода. Неговите резултати се разглеждат в отделен раздел от настоящата оценка, тъй като те са особено важни за комплексната оценка на СМР.

За проследяване работата на МИГ и постигнатите от него резултати при изпълнение на СМР особено значение имаше съставянето на „Комисията за мониторинг и проверки по прилагане на СМР“, за която бяха определени 3-ма задължителни членове, 2-ма допълнителни и един резервен член. Освен това през периода екипа на МИГ описваше текущо дейностите за мониторинг съгласно разработените процедури за прилагане на СМР. Прилагаха се и годишните доклади от текущите оценки, изготвени от екипа на МИГ. Бяха попълвани въпросници от всички бенефициенти, сключили договори.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Приготвяха се всеки месец справки относно процеса на реализация на проектите, които се представяха на изпълнителния директор. УС на МИГ беше информиран текущо за прогреса при реализация на проектите. При провеждане на годишното Общо събрание се представяха подробни доклади относно състоянието и напредъка по реализацията на проектите от стратегията.

Извършваха се посещения на място съгласно одобрения и актуализиран график, който се одобряваше всеки месец от Председателя на Управителния съвет на МИГ Харманли. Първият график беше приет на заседание в началото на януари 2014 г., като се упълномощи Председателят да одобрява периодично график, в който да се включват новите подписани договори. По този начин текущо се извършваха проверките на място.

Мярка 431	До каква степен помощта е увеличила капацитета на местните групи за действие и на другите партньори, участващи в прилагането на стратегиите за местно развитие?	От цитираните по-горе факти се вижда, че МИГ е увеличил своя административен капацитет и е изградил добър потенциал в областта на разработването и реализирането на проекти по СМР. Партньорите, участващи в прилагането на стратегиите за местно развитие, също демонстрират подобрен капацитет, информираност и активност. Отличното изпълнение на СМР е доказателство за направените констатации.
	До каква степен помощта е допринесла за увеличаване на капацитета за прилагане на LEADER?	Целият процес по изпълнение на СМР е съпроводен с развитието на добри партньорски взаимоотношения и постоянна комуникация между тях. Подходът ЛИДЕР през периода се утвърди като метод за мобилизиране и подпомагане на развитието на територията. Това до голяма степен допринесе за увеличаване на капацитета за прилагане на ЛИДЕР в бъдеще.

Като обща констатация се налага изводът, че местната общност вече е по-информирана и МИГ е не само разпознаваем, но и активно търсен за обучение, информиране и консултиране.

Ето и някои регистрирани **положителни тенденции, както и конкретни резултати и постижения от работата на екипа на МИГ:**

- Сформираният екип на МИГ-а показва през периода добра професионална подготовка и активна ангажираност с проблемите на общността;
- Нивото на информираност на населението за подхода ЛИДЕР, СМР и техните изисквания бе значително подобро;
- Повишена бе активността на потенциалните кандидати пред СМР;

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- Бенефициентите по проектите повишиха своята информираност и административния си капацитет;
- Създадено бе доверие на местната общност към МИГ-а и възможностите, които предлага СМР;
- Високо бе нивото на консултантската дейност, организирана и предоставяна от екипа на МИГ-а.

Анализ на резултатите от социологическото проучване за оценка и самооценка на резултатите от СМР

Оценката за резултатите от проекта: Прилагане на СМР и управление на МИГ Харманли се извърши и въз основа на получените резултати от проведеното социологическо проучване на оценката и самооценката на резултатите от СМР. Дадената от респондентите оценка интегрира оценката, направена от страна на бенефициентите на СМР и ключовите фигури от община Харманли, проявяващи интерес към СМР, за:

- влиянието на СМР върху развитието на община Харманли в икономически, социален и екологичен аспект;
- въздействието на СМР върху дейността на организациите, които те представляват;
- начина на реализиране на СМР от страна на МИГ Харманли.

Самооценката за резултатите от проекта: Прилагане на СМР и управление на МИГ Харманли обединява оценките на членовете на управителните органи на МИГ Харманли, управленския и административен персонал на Сдружението за:

- изпълнението на СМР – степента на постигане на планираните резултати и дейности;
- начина на реализиране на СМР от страна на МИГ Харманли.

Цели на проведеното социологическо проучване (прилагане на Стратегия за местно развитие и управление на МИГ Харманли) на територията на община Харманли:

1. Да се изведат основните характеристики на бенефициентите на СМР и заинтересованите местни ключови фигури, проявяващи интерес към стратегията за местно развитие и влияещи върху развитието на територията на община Харманли.
2. Да се направи оценка и самооценка на прилагането на СМР и управлението на МИГ Харманли.

3. Да се направят изводи за разработване на СМР за община Харманли за следващия програмен период.

Обект на проучването са две основни групи лица, в качеството им на представители на организации или физически лица, регистрирани на територията на община Харманли и на МИГ Харманли – управленски органи и изпълнителен екип, както следва:

- **първа група** – бенефициенти на СМР и заинтересовани ключови фигури, проявяващи интерес към СМР и влияещи върху развитието на територията в качеството си на физически лица, фермери, включително регистрирани земеделски производители, представители на микро, малък и среден бизнес, на юридически лица с нестопанска цел и на публична власт. Бенефициентите на СМР са тези, които са допустими кандидати за финансиране на проекти от бюджета на СМР, включително изпълняващи, одобрени за финансиране проекти по СМР;
- **втора група** – представители на МИГ Харманли – членове на управленски органи на Сдружението, неговия управленски и административен персонал и външни експерти, участвали в изпълнение на проектните дейности.

Предмет на проучването – оценка и самооценка на прилагане на СМР и управление на МИГ Харманли.

Статистическата извадка на проучването обхваща 300 респонденти. За целите на валидността на извадката са анкетирани:

- сключилите договори за финансиране на проекти по СМР;
- подалите заявления за финансиране на проекти по СМР, но без сключени договори;
- представители на фирми за микро, малък и среден бизнес, регистрирани съгласно Търговския закон на територията на община Харманли, проявяващи интерес към СМР;
- земеделски производители, регистрирани съгласно Наредба № 3 от 1999 г. на територията на община Харманли;
- представители на юридически лица с нестопанска цел, регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел и на читалища на територията на община Харманли, проявяващи интерес към СМР;
- представители на организации, регистрирани съгласно Закона за кооперациите и Закона за вероизповеданията на територията на община Харманли;
- физически лица, регистрирани по Закона за занаятите с местожителство община Харманли;
- представители на публична власт на територията на община Харманли;

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- членове на Управителния съвет и Общото събрание на МИГ Харманли – управленски органи на Сдружението;
- членове на управленски и административен екип – на МИГ Харманли.

Начинът на реализиране на СМР от МИГ Харманли е основен резултат от управлението на МИГ Харманли. Оперативен участник в изпълнението на СМР е административният персонал на Сдружението. Постиганията и успеваемостта на неговата работа са преки резултати от управлението на МИГ Харманли в лицето на Изпълнителния директор, Управителния съвет и Общото събрание на Сдружението.

Изследването представя следните видове оценки:

1. Оценката за въздействието на СМР върху развитието на община Харманли в икономически, социален и екологичен аспект е комплексна оценка и се определя от общата оценка за изпълнението на СМР и влиянието ѝ върху икономическия растеж, качеството на живот и екологичната среда в община Харманли.
2. Оценката за въздействието на СМР върху дейността на организациите, които преките бенефициенти на СМР (склучили договори за финансиране) представляват, се определя от влиянието на СМР върху икономически, управленски, маркетингови, социални и екологични показатели и процеси, характерни за тези организации, в частност компетенции и успеваемост на физически лица.
3. Оценката за начина на реализиране на СМР от страна на МИГ Харманли, която се дава от бенефициентите на СМР и проявяващите интерес към нея, влияещи върху развитието на територията на община Харманли, се определя от общата оценка за управлението на СМР, средната оценка за управленските органи и изпълнителния екип на Сдружението и за качественото равнище на изпълнение на процедурите по прилагане на СМР.
4. Оценката на членовете на управителните органи на МИГ Харманли, управленски и административния персонал на Сдружението за изпълнението на СМР, е комплексна оценка, която се определя от общата оценка за изпълнението на СМР и степента на постигане на планираните резултати и дейности. Степента на постигане на планираните резултати и дейности е ниска, средна и висока, в зависимост от съответствието между постигнати и планирани резултати и дейности – съответно слабо, средно и пълно. Резултатите са стойности на количествени и качествени показатели, определящи икономическото развитие, качеството на живот, опазването на околната среда и организационното развитие на МИГ Харманли.

5. Оценката за начина на реализиране на СМР от страна на МИГ Харманли, която се дава от членовете на управителните органи и административния персонал на МИГ Харманли, е комплексна и се определя от общата оценка за управлението на СМР, общата оценка за управленските органи и изпълнителния екип на Сдружението и за качественото равнище на изпълнение на функциите и задълженията, регламентирани в устава и вътрешните актове на Сдружението. Равнището се определя от степента на качественото, в срок и съгласно нормативните изисквания осъществяване на задачите, от страна на членовете на Управителен Съвет, Общо събрание, Председател на УС, Изпълнителен директор и административен персонал на МИГ Харманли.

Всяка от оценките се категоризира в три степени, изразени със стойности от 1 до 5:

- **Слаба (1 - 2,49) – негативна оценка** за изпълнението на СМР и преди всичко за нулева или ниска степен на положително влияние върху:
 - икономически, маркетингови и социални резултати, управленски компетенции и иновации, конкурентоспособност и успеваемост като цяло на организациите и в частност на физически лица;
 - повишаване на заетост на местно население, повишаване на продажби и рентабилност на местен бизнес, създаване и развитие на микро, малък и среден бизнес, вкл. с нови производства, услуги и практики, усъвършенстване на земеделските практики, внедряване на нови технологии и иновации, усъвършенстване на социална инфраструктура и услуги, подобряване състояние на горите и околната среда;
 - отговаря на нулева или ниска степен на постигане на планирани резултати и дейности, т.е. под 40 % от тях са постигнати;
 - качественото равнище на изпълнение на функциите и задълженията на управителните органи и административен персонал на МИГ Харманли.
- **Средна (2,5 - 3,99) – положителна оценка** за изпълнението на СМР в случаите, когато:
 - позитивното влияние е недостатъчно силно и/или е само върху част от показателите за икономически растеж, качество на живот и състояние на екологична среда;
 - позитивното влияние е само върху част от резултатите от дейността на организациите или е на средно равнище, както и недостатъчно силно за конкурентоспособността и успеваемостта на организациите и в частност на физически лица;
 - при отчитане, че съществуват пропуски по изпълнение на отделни и/или всички процедури по прилагане на СМР от гледна точка на качеството, спазването на нормативните изисквания и/или сроковете;

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- положителна оценка за изпълнението на СМР, но при отчитане, че степента на постигане на планирани резултати и дейности е средна, т.е. между 40 и 70 % от тях са постигнати;
- положителна оценка за начина на реализиране на СМР, но при отчитане, че съществуват пропуски по изпълнение на отделни и/или всички функции и задължения на членовете на управителните органи и административния персонал на Сдружението от гледна точка на качеството, спазването на нормативните изисквания и/или сроковете.
- **Висока (4 - 5) – силно положителна оценка** за:
 - изпълнението на СМР и преди всичко за високата степен на положително влияние върху всички или 2/3 от показателите за икономически растеж, качество на живот и състояние на екологична среда;
 - изпълнението на СМР и преди всичко за високата степен на положително влияние върху резултатите от дейностите на организациите и тяхната конкурентоспособност и успеваемост като цяло, както и тези на физическите лица;
 - начина на реализиране на СМР и съответно висока оценка за общото качествено равнище на осъществяване на всички процедури и по отношение на качеството, спазването на нормативните изисквания и срокове на най-малко 2/3 от процедурите;
 - изпълнение на СМР, като степента за постигане на планирани резултати и дейности е висока и отговаря на пълно съответствие с постигнати резултати и дейности, т.е. повече от 70 % от тях;
 - начина на реализиране на СМР и съответно висока оценка за общото качествено равнище на осъществяване на задълженията и функциите на управителните органи и административния персонал на Сдружението и по отношение на качеството, спазването на нормативните изисквания и срокове.

Общият брой анкетирани в социологическото проучване е 300, от тях:

- 29 са членове на УС, административен персонал на МИГ Харманли, експерти, участвали в оценката на проектите, както и обучители;
- 271 бенефициенти на СМР и ключови фигури от община Харманли, проявяващи интерес към СМР и влияещи върху развитието на територията.

Оценка за въздействието на СМР върху развитието на община Харманли

Комплексната оценка за изпълнението на СМР, дадена от бенефициентите на СМР, е **висока – 4,41** (бенефициенти на СМР) и **4,62** (членове на управителни органи и административен екип на МИГ Харманли), виж таблица 1.

Таблица 1. „Комплексни и средни оценки прилагането на СМР и управлението на МИГ Харманли, дадени от двете групи респонденти“

Оценки за постигане на резултати от проекта	Бенефициенти на СМР	Членове на управителни органи и адм. екип на МИГ Харманли
Комплексна оценка за изпълнение на СМР	4,41	4,62
Средна обща оценка за изпълнение на СМР	4,79	4,93
Средна оценка по показателите за изпълнение на СМР – икономическо развитие, качество на живот и опазване на околната среда	4,03	4,30
Комплексна оценка за начина на реализиране на СМР от МИГ Харманли	4,78	4,83
Средна обща оценка за управление на МИГ Харманли	4,82	4,89
Средна оценка по показателите за начина на реализиране на СМР от МИГ Харманли	4,75	4,77
Средна оценка за управленски органи и изпълнителен екип на МИГ Харманли	4,69	4,73

Общата средна оценка за изпълнението на СМР е също висока – **4,79** и **4,93**, виж таблица 1.

Средната оценка по показателите за влиянието на СМР върху развитието на община Харманли (икономическо развитие, качество на живот и опазване на околната среда) е **4,03** и съответно – **4,30**, виж таблица 1.

Тази средна оценка по показателите за влиянието на СМР върху развитието на община Харманли се разпределя за икономическо развитие, качество на живот и опазване на околната среда по начина, по който е представена в таблица 2. Най-висока е оценката на икономическото развитие – 4,23, следвана от опазването на околната среда – 4,01, и качеството на живот – 3,84.

Оценките за влияние върху развитието на община Харманли в икономически и екологичен аспект са високи – в диапазона от 4 до 5, но представят **средно по сила позитивно въздействие на СМР по част от показателите**, оценката за опазването на околната среда – 4,01, е твърде близка до граничната стойност 4 между висока и средна оценка.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Таблица 2. „Средни оценки за степента на влияние на изпълнението на СМР върху развитието на община Харманли в икономически, социален и екологичен аспект“

Показатели за степента на влияние на СМР върху развитието на община Харманли	Средна оценка за степента на постигане
Икономическо развитие	4,23
Качество на живот	3,84
Опазване на околна среда	4,01
Средна оценка по показателите	4,03

Средната оценка по показателите за влиянието на СМР върху развитието на община Харманли по-скоро отговаря на **средната степен на положително въздействие** и се определя от средната оценка 3,84 по показателя за въздействие в социален аспект.

Комплексната средна оценка е висока заради високата оценка за организационното развитие на Сдружението – 4,76. Вж. Таблица 3.

Таблица 3. „Средни оценки за степента на постигане на планираните резултати и дейности в икономически, социален и екологичен аспект и за организационното развитие на МИГ Харманли“

Показатели за планирани резултати и дейности	Средна оценка за степента на постигане
Икономическо развитие	4,13
Качество на живот	4,14
Опазване на околна среда	4,18
Организационно развитие на МИГ Харманли	4,76
Средна оценка по показателите	4,30

Степента на постигане на планираните резултати и дейности в останалите направления е оценена като висока. Оценките са по-ниски от средната оценка 4,30 по показателите и спрямо тази за организационното развитие, което говори за едно адекватно организационно развитие на сдружението. Освен това членовете на управителните органи и административния екип на МИГ Харманли считат, че около 70 % от предварително дефинираните резултати от изпълнението на СМР са постигнати.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Съществена разлика между оценките за ефектите на СМР върху икономическото развитие, качеството на живот и опазването на околната среда няма.

Оценките за изпълнение на планираните резултати и дейности в икономическата област са незначително по-ниски от тези в другите направления, виж Диаграма 1. По показателя „Усъвършенстване на земеделието – модерни технологии и нови практики“ оценката е висока – 4,54, което дава основание да се счита, че има най-високо съответствие между предвидени и реализирани ефекти.

Макар и най-ниска, оценката за постигането на планираните резултати и дейности по отношение на „Усъвършенстване на животновъдството – въвеждане на нови технологии и практики“ – оценка 3,39, все пак тя съответства на средна степен.

Сравнително ниско е изпълнението на целите по отношение развитието на туризма в община Харманли – оценка 4. Това рефлектира върху средното съответствие между заложен и реален ръст на нощувките в общината – оценка средна 3,86. По всички показатели за икономическото развитие оценките са по-ниски от комплексната средна оценка 4,62 и по 2/3 от тях от ср. оценка 4,30.

Диаграма 1. Оценки за степента на постигане на планирани резултати и дейности за икономическо развитие в община Харманли

Степента на постигане на планираните резултати и дейности по отношение на качеството на живот е висока както общо, така и по почти всички показатели, виж Диаграма 2.

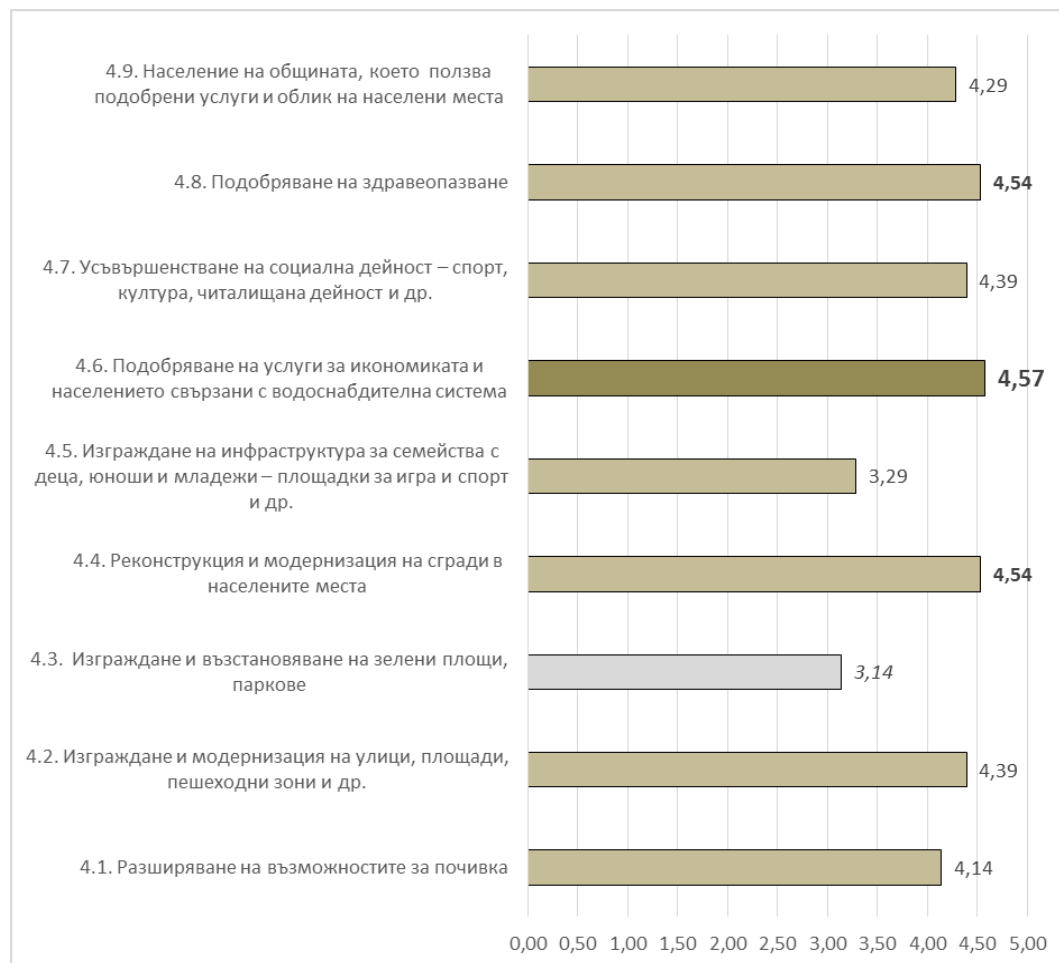
Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Най-високо е съответствието между предвиденото и реализираното подобрене на услугите за икономиката и местното население, свързани с водоснабдителната система – оценка висока 4,57, следвано от това за подобряване на здравеопазването и реконструкция и модернизация на сгради в населени места – оценка висока 4,54.

Най-ниско са оценени постиженията по отношение на изграждането и възстановяването на зелени площи и паркове – оценка средна 3,14 и изграждане на инфраструктура за семейства с деца, юноши, младежи – площадки за игра, спорт – оценка средна 3,29.

По всички показатели за качеството на живот оценките са по-ниски от комплексната средна оценка 4,62 и по 1/3 от тях от средната оценка 4,30.

Диаграма 2. Степен на постигане на планирани резултати и дейности за качество на живот в община Харманли

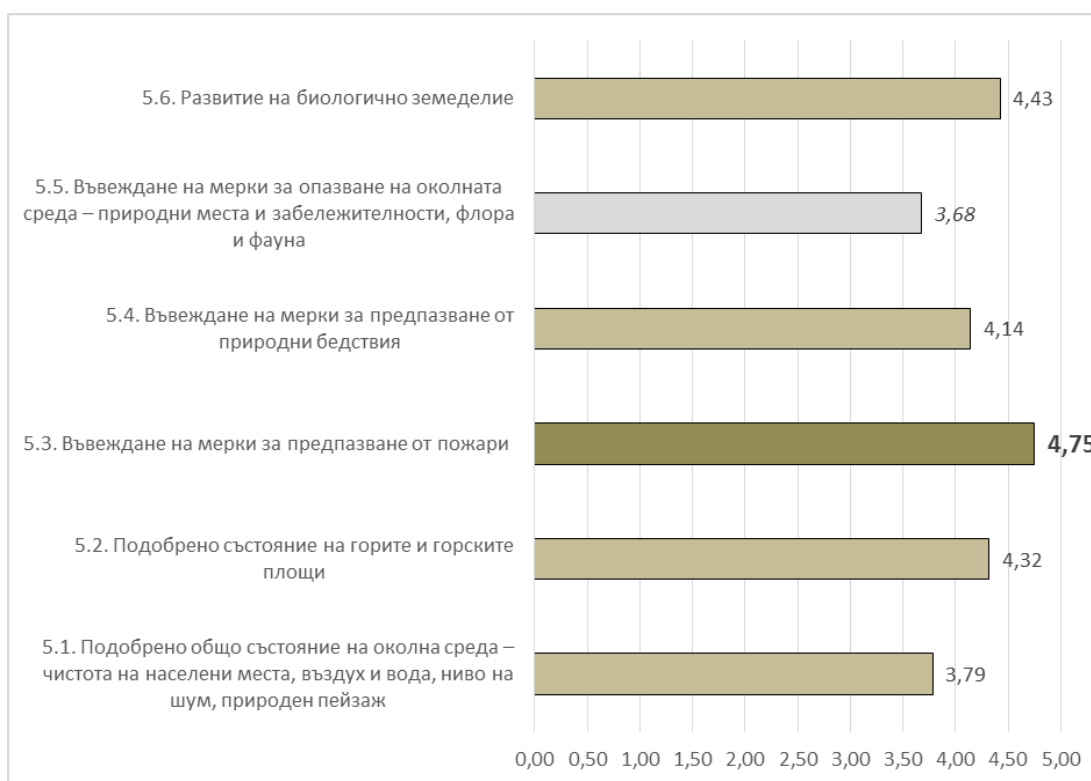
Степента на постигане на планираните резултати и дейности по отношение на опазването на околната среда е висока – общо и по 2/3 от показателите, виж Диаграма 3. Най-високо е съответствието между предвидените и реализирани мерки за предпазване от пожари – оценка висока 4,75.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Най-слабо са оценени постиженията за въвеждане на мерки за защита на природни феномени и забележителности, флора и фауна – оценка средна 3,68, и подобряване състоянието на околната среда – оценка средна 3,79.

Съответствието между планираните и постигнатите резултати и дейности за опазването на околната среда е оценено по-високо спрямо това за направлението икономическо развитие и качество на живот. От една страна по показателя за предпазване от пожари оценката е по-висока от комплексната средна оценка 4,62. От друга страна дадените минимални оценки по два от посочените показатели – 3,68 и 3,79, са по-високи от минималните за резултатите по отношение икономика и качество на живот.

Диаграма 3. Степен на постигане на планирани резултати и дейности за опазване на околната среда

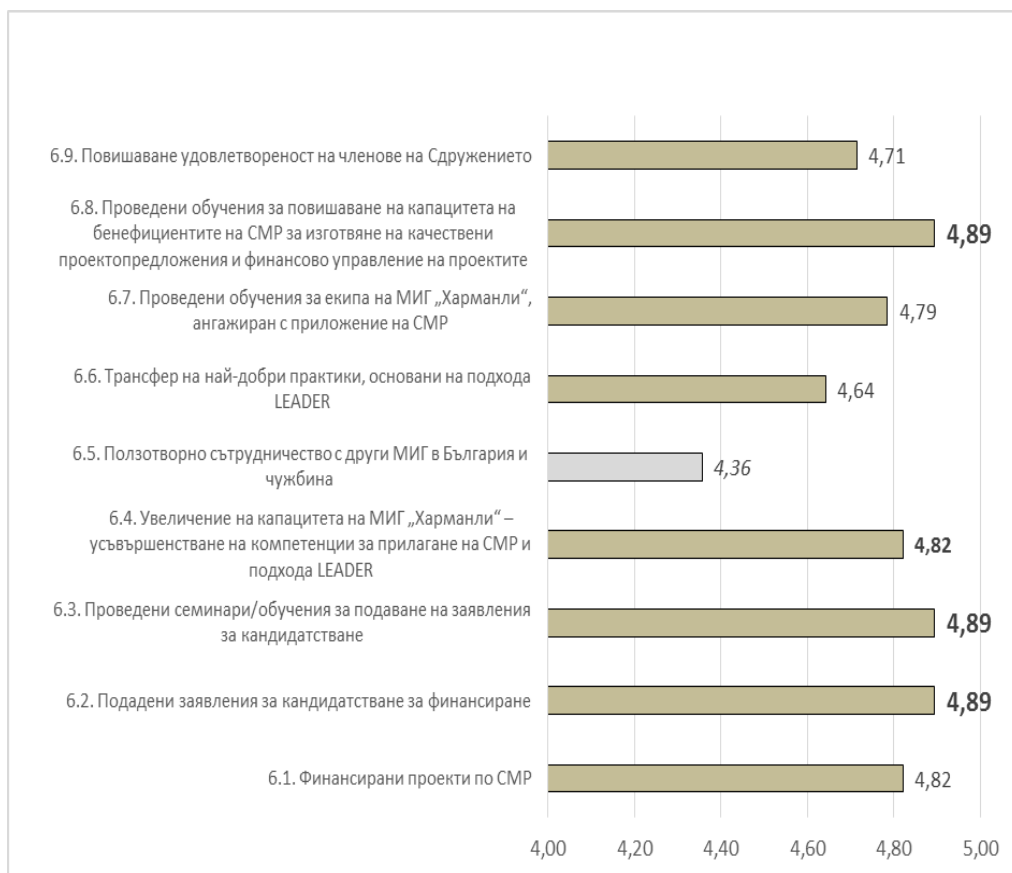
Най-високо е оценено съответствието между планирани и постигнати резултати и дейности за организационното развитие на МИГ Харманли – общо – оценка висока 4,76, и по всички показатели, виж Диаграма 4. Единствено по отношение на установяването на ползотворно сътрудничество с други МИГ в България и чужбина оценката макар и висока 4,39, е по-ниска от комплексната средната оценка 4,62. Това се дължи преди всичко на устойчивото партньорство с чуждестранни местни инициативни групи.

По всички останали показатели е дадена оценка над 4,62. В най-голяма степен е постигнато съответствие между планирани и реализирани подадени заявления за кандидатстване за финансиране, обучения за повишаване

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

капацитета на МИГ Харманли и семинари за обучения за кандидатстване за финансиране на проекти – оценка висока 4,89.

Диаграма 4. Степен на постигане на планирани резултати и дейности за организационното развитие на МИГ Харманли

В заключение, степента на постигане на планираните резултати и дейности е висока и отговаря на постигане на повече от 70 % от тях за организационното развитие на МИГ Харманли и на 70 % от тях по отношение на икономическо развитие, качество на живот и опазване на околната среда.

Оценка за начина реализиране на СМР от страна на МИГ Харманли

Средната оценка за управленските органи и изпълнителния екип на МИГ Харманли и за качествено равнище на изпълнение на функциите и

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

задълженията, регламентирани в устава и вътрешните актове на Сдружението, е висока 4,77, виж таблица 4.

Таблица 4. „Средни оценки по показателите за начина на реализиране на СМР от страна на МИГ Харманли“

Показатели за оценка	Средна обща оценка
Управленски органи и екип на МИГ Харманли	4,73
Равнище на качеството на изпълнение на функциите и задълженията, регламентирани в устава и вътрешните актове на Сдружението.	4,82
Средна оценка по показателите	4,77

Оценките за управленските органи и членовете на административния екип на МИГ Харманли също са високи, виж Диаграма 5.

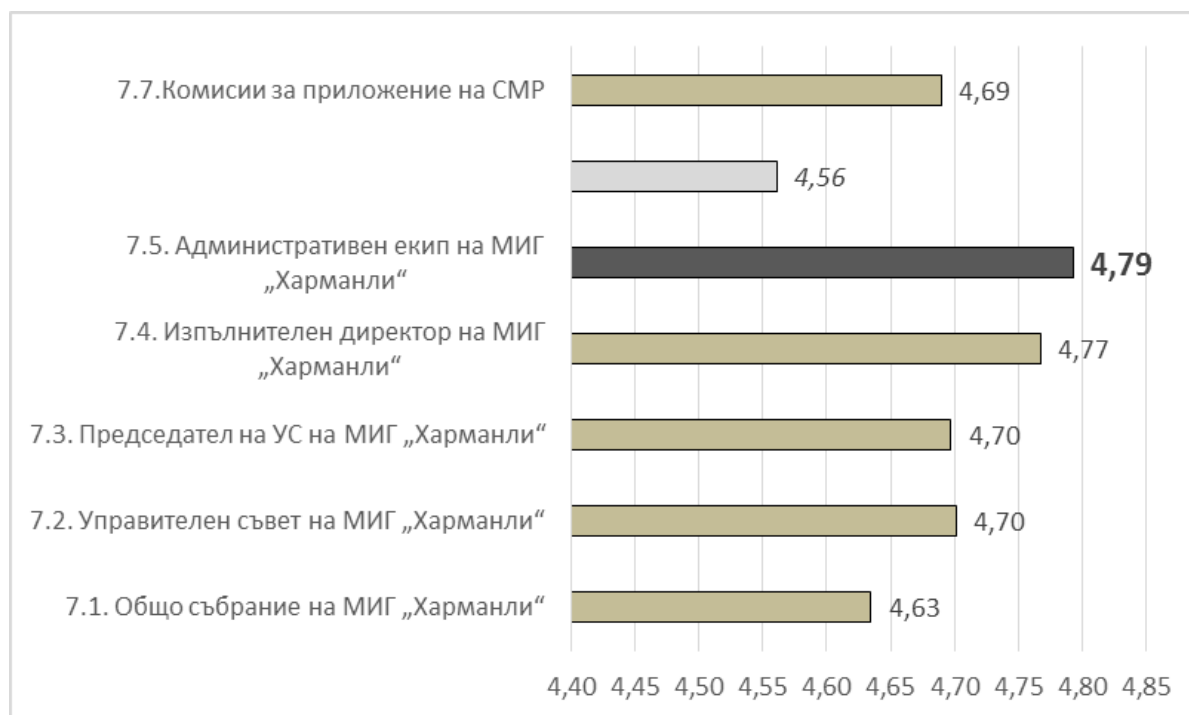
Най-високо са оценени начинът на работа и компетенциите на административния екип на Сдружението – експерт и счетоводител. За тях оценката е най-висока - 4,93. Висока е и оценката за Изпълнителния директор - 4,86.

Като цяло оценките за административния екип са по-високи от комплексната средна оценка 4,83, което говори за един добър институционален капацитет и за изграден местен експертен потенциал.

Най-ниско са оценени дейността на асистента – оценка висока 4,50, и на Председател на УС – 4,54. Въпреки ранжирането на тези оценки като цяло средните оценки за дейността на управителните органи и административен персонал на МИГ Харманли са високи. Особено добре е оценен и начинът на работа на Комисиите по прилагане на СМР и УС – 4,69, което говори за една добра организация по отношение на придвижването на проектите от страна на създадените структури на сдружението и осъществяването на отлична координация между тях.

Добрият организационен капацитет не само създава положителен имидж на сдружението сред бенефициентите, но е и основна предпоставка за оптималното изпълнение на планираните проектни дейности в СМР.

Диаграма 5. Средни оценки за дейността на управителните органи и административен персонал на МИГ Харманли

Начинът на изпълнение на дейностите и задачите по приложение на СМР е оценен като отличен.

Най-висока оценка е дадена за ръководството и контрола на работата на административния екип и организиране работата на Сдружението – 4,79, и на Изпълнителния директор – оценка висока 4,77, виж Диаграма 5.

Най-ниско е оценен контролът върху УС от Общото събрание – оценка 4,68, и вземането на решения от Общото събрание, отнасящи се до устава и вътрешните актове на Сдружението – оценка 4,71, виж Диаграма 6.

Този резултат се дължи на по-редките провеждания на Общото събрание и изпълнението на неговите задължения, които са свързани главно с обсъждането на обобщена информация и организационни промени на основните структури на сдружението, а не с текуща организационна дейност, свързана с изпълнението на СМР.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

Диаграма 6. Оценки за равнището на качество на изпълнение на функции и задължения, регламентирани в устава и вътрешни актове на МИГ Харманли

Изразените от респондентите препоръки за изпълнение на СМР са:

- Допълнително съгласуване на мерките и дейностите за финансиране с потребностите и интересите на бенефициентите, и техните планове за развитие;
- Облекчаване или промяна на процедурата за финансиране на проекти;
- Облекчаване процедурата по финансиране от страна ДФЗ и разглеждането на заявленията за финансиране.

Изразени препоръки за управлението на МИГ Харманли:

- Запазване на административния екип;
- Продължаване и усъвършенстване на контактите с бенефициентите и експертите;
- Продължаване на обученията за прилагане на СМР и кандидатстване за финансиране на проектите.

В заключение, самооценката за управлението на МИГ Харманли е висока. Тя се формира от високата оценка за работата и дейността на административния екип на МИГ Харманли и Изпълнителния директор, както и от високата степен на качествено изпълнение на всички функции и задължения, регламентирани в устава и вътрешните актове на Сдружението.

Изводи от проведеното проучване за оценка и самооценка на резултатите от проекта – прилагане на СМР и управление на МИГ Харманли:

- Самооценките за постигане на резултатите от проекта, макар и с несъществена средна разлика (0,11), са по-високи от оценките за прилагане на СМР и управление на МИГ Харманли;
- Най-значително разминаване между оценките на бенефициентите на СМР и членовете на управителните органи и административен персонал на МИГ Харманли има по отношение на средната оценка за изпълнение на СМР, определена от оценките по показателите за икономическо развитие, качество на живот и околна среда;
- Разликата между средните оценки и самооценките за реализирането на СМР, определени по отношение на постигнати резултати и въздействие на СМР върху развитието на община Харманли, се дължи предимно на различните оценки за ефекта на СМР върху качеството на живот (разлика 0,30) и околната среда (разлика 0,17). Бенефициентите на СМР считат, че положителното влияние на СМР върху социалната сфера не е достатъчно високо и то е оценено като най-слабо. Членовете на управителните органи и административния персонал на Сдружението поставят на второ място постиженията от изпълнението на СМР по отношение на качеството на живот. Те оценяват най-високо положителното въздействие на СМР върху опазването на околната среда, а бенефициентите поставят този ефект на второ място. Различия има и в оценките за положителното влияние на СМР върху здравеопазването;
- Разликата между оценката и самооценката по отношение на постигнатите резултати и положителното влияние на СМР върху икономическото развитие на община Харманли е най-малка (0,10), но двата вида оценки са ранжирани по различен начин – на първо място от бенефициентите на СМР и на последно място от членовете на управителните органи и административния персонал на Сдружението. Не

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

се оценява по сходен начин влиянието на СМР върху развитието на туризма.

Таблица 5. „Комплексни и средни оценки прилагането на СМР и управлението на МИГ Харманли, дадени от двете групи респонденти“

Оценки за постигане на резултати от проекта	Бенефициенти на СМР	Членове на управителни органи и административен екип на МИГ „Харманли“
Комплексна оценка за изпълнение на СМР	4,41	4,62
Средна обща оценка за изпълнение на СМР	4,79	4,93
Средна оценка по показателите за изпълнение на СМР – икономическо развитие, качество на живот и опазване на околната среда	4,03	4,30
Комплексна оценка за начина на реализиране на СМР от МИГ Харманли	4,78	4,83
Средна обща оценка за управление на МИГ Харманли	4,82	4,89
Средна оценка по показателите за начина на реализиране на СМР от МИГ Харманли	4,75	4,77
Средна оценка за управленски органи и изпълнителен екип на МИГ Харманли	4,69	4,73

- Двете групи респонденти дават сходни **най-високи оценки за положителното влияние и постигнатите резултати от изпълнението на СМР** върху:
 - въвеждането на мерки за предпазване от пожари;
 - подобряването на услугите за икономиката и населението, свързани с водоснабдителната система;
 - развитието на земеделието от гледна точка на въвеждането на модерни технологии и нови практики;
 - усъвършенстването на социалната дейност – спорт, култура, читалищна дейност;
 - реконструкцията и модернизацията на сгради в населените места.

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

- Независимо от разликата в оценките и самооценките за постигнати резултати и степента на положително въздействие на СМР, **най-слаби са постиженията от изпълнението на СМР** по отношение на:
 - изграждане и възстановяване на зелени площи и паркове;
 - изграждане на инфраструктура за семейства с деца, за юноши и младежи – площадки за спорт и игра;
 - разширяване на възможностите за почивка;
 - опазване на околната среда и по-конкретно на природни места и забележителности, флора и фауна;
 - подобряване общото състояние на околната среда – чистота на населени места, въздух и вода, ниво на шум и природен пейзаж;
 - усъвършенстване на животновъдството – въвеждане на модерни технологии и практики.
- Постигнатите резултати и положителните ефекти на СМР, оценени по сходен начин от двете групи респонденти **сравнително високо, но все пак по-скоро с оценки под средните комплексни оценки**, са по отношение на:
 - нарастване на броя на жителите, ползващи подобрени услуги и облик на населените места;
 - въвеждане на мерки за предпазване от природни бедствия;
 - подобряване общото състояние на горите и горските площи;
 - създаване на нови микро, малки и средни фирми;
 - повишаване на рентабилност на съществуващ бизнес;
 - подобряване на здравеопазване.
- **Оценките за изпълнението на СМР от преките бенефициенти на СМР – изпълнителите на одобрени и финансирани проекти, са високи и показват, че са:**
 - постигнати положителни резултати по отношение повишаване качеството на предлаганите услуги и създавани продукти, както и цялостната дейност на организациите, които представляват;
 - постигнати по-слаби резултати по отношение на маркетингови и икономически резултати – разширяване на пазара и дейността и по отношение на внедряването на иновации.
- Оценката за прилагането на СМР е над средното равнище, което се определя от положителното влияние върху организациите, които преките бенефициенти представляват и върху икономическото развитие в община Харманли.
- Самооценката за прилагане на СМР е над средното равнище, което се определя от високата степен на съответствие между планирани и

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

постигнати резултати за организационното развитие на МИГ Харманли и по отношение на опазване на околна среда и качество на живот;

- Оценка и самооценка за управлението на МИГ Харманли са сходни – високи, без значителни разлики;
- Двете групи респонденти оценяват високо начина на изпълнение на СМР от гледна точка на осъществявани процедури по прилагане на СМР и функции и задължения, определени от устава и вътрешни актове на МИГ Харманли;
- Двете групи оценяват по сходен начин високо управленските органи и изпълнителния екип на МИГ Харманли като най-високи оценки са дадени за работата и дейността на административния персонал и Изпълнителния директор на Сдружението.

Препоръки за изпълнението на СМР и управлението на МИГ Харманли:

На базата на резултатите и изводите от проведеното проучване за изпълнение на проекта могат да бъдат направени следните препоръки към институции, организации и лица, които са ангажирани с разработването, изпълнението, финансирането и контрола върху изпълнението на стратегиите за местно развитие и конкретно за община Харманли, управлението на МИГ Харманли и развитието на селските райони:

1. Стратегията за местно развитие в община Харманли да бъде ориентирана към микро, малък и среден бизнес, земеделски производители и животновъди, социален и нестопански сектор, чиито представители са бенефициентите на СМР и заинтересованите от СМР, ключови фигури за развитието на територията.
2. Да се определят като приоритетни мерки и дейности от СМР, насочени към внедряване на иновации в бизнеса и повишаване на неговата рентабилност и пазарна позиция, развитие на животновъдство от гледна точка на внедряване на модерни технологии и нови практики, усъвършенстване на здравеопазване, естетизация на населени места и реконструкция на инфраструктура на цялата територия, развитие на биологично земеделие и подпомагане маркетинговата дейност на земеделските производители, за насърчаване на предприемачеството с цел създаване на нови микро, малки и средни фирми.
3. Да се подпомага разработването и реализирането на проекти за изграждане на инфраструктура за спорт и развлечения на семейства с деца, юноши и младежи, за подобряване и възстановяване на паркове, горски и зелени площи, за развитие на туризма, вкл. с цел разнообразяване към неземеделските дейности, за въвеждане на мерки за опазване на местни природни забележителности, флората и фауната, както и за подобряване общото състояние на околната среда.

4. Да се установи и развие партньорство и сътрудничество на МИГ Харманли с други МИГ в страната и чужбина, както и да се осъществи трансфер на добри практики за приложение на подхода LEADER и управление, вкл. с финансовата и административната помощ на ДФЗ и други институции.
5. Да се облекчат процедурите за кандидатстване за финансиране и финансово и административно да се осигури обучението и консултирането на кандидатите.
6. Да се продължи активно консултирането на бенефициентите на СМР при разработване и изпълнение на проекти с цел постигане на по-високи икономически и маркетингови резултати.
7. Екипът – административен персонал и Изпълнителен директор, и УС на МИГ Харманли да бъдат запазени и да продължи тяхното обучение с цел усъвършенстване на компетенциите за прилагане на СМР, съобразно промените във финансовата и правната рамка, социално-икономическата среда и политиката на ЕС за регионално развитие и развитие на селските райони.
8. Дейността на Общото събрание на Сдружението да бъде усъвършенствана, вкл. от гледна точка на промяна състава и правилата за работа.

Обобщени изводи от изпълнението на СМР

Изводите и препоръките в тази част на оценката са направени както на базата на постигнатите индикатори, така и на анкетиранияте респонденти.

От детайлния анализ става ясно, че изпълнението на СМР е допринесло за създаване на условия, подпомагащи реализирането на приоритетите на Общността във връзка със стратегията „Европа 2020“. През новия период Европейският съюз започна да работи усърдно за излизане от кризата и за създаване на условия за по-конкурентоспособна икономика с по-висока заетост. Целта на стратегията „Европа 2020“ е растеж, който е: **интелигентен** — чрез по-ефективни инструменти в образованието, изследванията и иновациите; **устойчив** — благодарение на решителното преминаване към нисковъглеродна икономика и конкурентоспособна промишленост; и **приобщаващ** — със силен акцент върху създаването на работни места и намаляването на бедността. Стратегията е насочена към пет амбициозни цели в областите заетост, иновации, образование, намаляване на бедността и климат/енергия. Постигнатите резултати от СМР изцяло са в синхрон с новите приоритети на стратегията „Европа 2020“, тъй като създават заетост, внедряват иновации, обучават, намаляват бедността и подобряват околната среда в т.ч. частично и климата.

От друга страна изпълнението на СМР допринесе до голяма степен за насърчаване на устойчивото развитие на територията на МИГ Харманли като са реализирани различни проекти, свързани с опазването и увеличаването на природните ресурси и ландшафти в селските райони, като опазването и развитието на земеделие и горско стопанство с висока природна стойност и на традиционни земеделски ландшафти и водите. В този смисъл промените на климата са засегнати частично.

През периода СМР допринесе за постигане целите на политиката на икономическо и социално сближаване относно намаляването на неравнопоставеността между гражданите на ЕС чрез създаване на международни контакти и обмен на информация и положителни практики с други МИГ. Намаляването на териториалните неравновесия се реализираше чрез подобряване на средата в по-малките населени места.

Насочването на СМР към особеностите на ситуацията в програмния район, като обезлюдяване на малките населени места под натиска от градските центрове, се изразяваше в насочване на реализираните проекти приоритетно към малките населени места. Това водеше до подобряване на средата и до изравняване качеството на живот, а от друга страна създаваше условия за по-голяма заетост и уседналост на местното население.

Изпълнението на СМР ускори в голяма степен реструктурирането и модернизацията на сектора на земеделието на територията. Реализираните 15 проекта по мярка 121 са потвърждение на изказаното заключение.

Значение за разработването на висококачествени и с висока добавена стойност продукти има не само доброто изпълнение на СМР, но и включването на партньорите и потенциалните бенефициенти още при разработването на СМР. По този начин се формира сред местната общност информираност, опит, нагласи, умения и компетентности за един по-дълъг период от време, през който нещата се извършваха съвместно между ключовите фигури и се създаваха предпоставки за надграждане и мултиплициране на резултатите.

СМР допринесе макар и в малка степен за насърчаването на динамичен Европейски сектор за производство на селскостопански храни като с реализацията на проектите по стратегията се увеличиха площите на трайните насаждения, подобри се земеделската техника и оборудване, въведоха се нови техники и технологии и се разшириха производствените мощности.

Насърчаването на иновациите в Европейския сектор за производство на селскостопански храни беше извършено в малка степен при изпълнението на СМР на МИГ Харманли, тъй като почти всички проекти, реализирани по мярка 312, бяха насочени към подобряване на услугите и частично към въвеждане на иновации в хранително вкусовата промишленост.

СМР укрепи в известна степен и споразуменията за сътрудничество между регионалното, националното и европейското равнище, защото:

- бе разработена в съответствие с целите и приоритетите на техните стратегически документи;

- отчетените постижения и резултатите от СМР обслужват в голяма степен и плановите показатели, утвърдени на тези равнища, които са координирани и съподчинени помежду си.

Принцип на равенство между половете: Равенството между жените и мъжете е една от целите на Европейския съюз. С течение на времето законодателството, съдебната практика и измененията в Договорите допринасят за утвърждаването на този принцип и неговото прилагане в ЕС.

В рамките на СМР приложението на този принцип намери израз още в началото при търсене на баланса на членовете на УС на МИГ Харманли, в изградения екип на проекта, който бе изцяло женски, при техническите критерии за оценка на проектите – приоритет се даваха на проекти, подадени от жени и от млади хора.

СМР допринесе в голяма степен и за насърчаване на равнопоставеността между жените и мъжете. По време на изпълнението на СМР се търсеше равностойното участие на жените в процеса на информиране, обучение и разработване на проектните инициативи. Творческият и предприемаческият потенциал на жените бе важен източник на икономически растеж и създаването на нови работни места. Ето защо специален акцент при изпълнението на СМР беше работата с жени на територията на МИГ Харманли. В резултат на тази активност техният относителен дял надхвърли значително предварително планираните показатели.

Активно включване на младите хора: Активното участие на младите хора в решенията и действията на местно равнище бе важна предпоставка за изграждането на по-демократично и проспериращо общество. Проблемите на младежите, свързани с тяхната професионална реализация и мястото им в обществения живот бяха водещ приоритет за Община Харманли. Младите хора бяха активни участници в процеса на изпълнение на СМР чрез участието си в обученията, информационните срещи, разработването на проекти, както и чрез участието си в дискусиите и активното търсене на консултациите от страна на експертите.

Реализацията на СМР допринесе в голяма степен за въвеждането на интегриран подход към развитието на територията, тъй като реализираните проекти не само бяха важни за подобряването на конкретни обекти и услуги на територията, но и взаимно се допълваха и създаваха предпоставки за повишаване качеството на живот и намаляване на диспропорциите в различните територии на общината.

Като цяло **Приоритет 1. Подобряване на конкурентоспособността на местните стопански субекти в областта на земеделието, промишлеността, туризма и услугите и разнообразяване на местната икономика чрез иновации** е изпълнен в доста висока степен, тъй като по СМР са реализирани поредица проекти, водещи до модернизиране на земеделските стопанства, създаването на нови фирми, нови производства, нови услуги, както и разширяването на съществуващи вече производства, разширяването на търговията и услугите. Приоритет 1 е изпълнен на база на изпълнените специфични цели към него, които ви представяме по-надолу в текста.

Първата специфична цел „Подобряване на икономическото състояние на земеделските стопанства и прилагане на съвременни практики за биологично производство“ бе изпълнена чрез реализацията на 15 проекта по мярка 121. Към изпълнението на тази специфична цел може да се отнесе в известна степен и проектът „Монтиране на система за пожароизвестяване на територията на ОП „Горска компания“ гр. Харманли, както и изграждането на стоманени кули за система от превантивни дейности срещу пожари“. За съжаление биологичното земеделие беше ограничено въведено в практиката.

Втората Специфична цел „Модернизиране на технологичната база и насърчаване на иновациите“ беше постигната на базата на реализираните проекти по мярка 121 – 15 броя, 226 мярка – 1 броя, 311 – два броя и 312 мярка – 13 броя. Всички проекти бяха включили в своите проектни предложения обновяване на оборудването, материалната база и въвеждането на иновативните решения в съответната област и производство.

Третата Специфична цел „Развитие на туризма и услугите на територията на МИГ Харманли“ бе реализирана основно под въздействието на резултатите, постигнати от изпълнението на един от проектите по мярка 311, по който се изгради къща за гости, и един от проектите по 313 мярка, по който се извърши ремонт на Историческия музей в Харманли.

Приоритет 2. Подобряване качеството на живот и диверсифициране на възможностите за заетост на територията обхваната от МИГ беше изпълнен в голяма степен, тъй като от планираните 23 постоянни работни места бяха открити 25, а от временните работни места от планираните 60, бяха изпълнени 52. Относителният дял на населението от територията, което се ползва от подобрените услуги е 6% вместо планираните 5%.

Създадени бяха 6 нови производства, дейности и услуги при планирани 4. От тях новите услуги са три, създадените условия за търговия с нов асортимент стоки са две и с изцяло ново производство е оборудвана една фирма. Три са новосъздадените фирми.

Цитираните по-горе резултати показват и изпълнението на двете специфични цели към приоритет 2:

- 1) Подобрени бяха условията за живот на територията, обхваната от МИГ Харманли. Проектите по мярка 321 и 322 се реализираха основно в селата, което говори за търсене на баланс от страна на общината за развитието на територията от периферията.
- 2) Диверсифицирани бяха възможностите за заетост благодарение на изпълнените проекти и постигането на резултатите по мерките:
 - 321 Основни услуги за населението и икономиката в селските райони;
 - 322 Обновяване и развитие на населените места;
 - 311 Разнообразяване към неземеделски дейности;
 - 312 Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия;
 - 313 Насърчаване на туристическите дейности.

Създадените нови работни места са предпоставка и за привличане на специалисти с различна квалификация и експертен потенциал на територията.

Изпълнението на **Приоритет 3** доведе до повишаване качеството на човешкия фактор и социалния капацитет на територията, обхваната от МИГ, тъй като за периода на изпълнение на Стратегията бяха проведени общо 23 информационни дни, в които се включиха общо 515 потенциални бенефициенти, от които 222 жени и 160 млади хора, местни ключови фигури, лидери и граждани.

През периода на оценката бяха проведени 27 обучения, в които взеха участие 417 обучаеми. Обученията бяха насочени към местни лидери, активни граждани и потенциални кандидати, изпълняващи проекти по мерките на Стратегията, които целят придобиване на умения и постигане на обществена активност за развитието на територията.

На обученията присъстваха равноправно жени и младежи, което е в пълно съответствие с хоризонталните приоритети на СМР – от 417 обучаеми 261 бяха жени и 167 млади хора.

Изпълнена бе и специфичната цел Изграждане на местен капацитет за изпълнение на СМР и ПРСР чрез подобряване на информационната дейност и качеството на персоналните консултации.

Особено добри са резултатите, постигнати по мярка 431-1 Управление на МИГ, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия.

За съжаление не бе изпълнена мярка 421 Между-териториално и транс-национално сътрудничество и за подготвителна техническа помощ. По нея бяха разработени два проекта, които бяха одобрени, но поради липса на време за изпълнение на проектните дейности и липсата на финансов ресурс договорите не бяха подписани.

Основен проблем при изпълнението на дейностите за изграждане на капацитет и оживление на територията е забавеното възстановяване на разходите от РА. След 2013 г. започна да намалява финансовият ресурс, което доведе до забавяне на плащанията за трудови възнаграждения на екипа на МИГ и застраши устойчивостта на резултатите. Частично решение на проблемите бе отпуснатия безлихвен заем от община Харманли и бенефициентите. Това решение обаче не е устойчиво във времето и не е достатъчно за безпроблемното осъществяване на планираните проектни дейности в бъдеще.

Трудностите на МИГ бяха свързани с:

- липсата на финансови ресурси за префинансиране на дейностите;
- липсата на достатъчно права по отношение на прилагането на процедурите и вземането на решение за избор на проекти;
- когато се кандидатстваше по СМР, вместо да намалява бюрокрацията, тя се увеличаваше, защото освен утвърдените от ПРСР изисквания, които се

Оценка на изпълнението на Стратегията за местно развитие

обслужваха директно от МЗХ и ДФЗ, се добавяха и допълнителните процедури изисквани от МИГ;

- зависимостта на МИГ от общината и бенефициентите;
- закъсняването на решенията и одобренията от страна на ДФЗ. По този начин не се спазваха сроковете относно сключването на одобрените договори с бенефициентите.

Въпреки трудностите, като цяло почти всички заложили индикатори за продукт и резултат, определени в Стратегията на МИГ за М 41 и М 431-1, са изпълнени. Неизпълнените дейности, както бе посочено по-горе, са резултат от обективни обстоятелства. Планираните средства са изпълнени и отговарят на идентифицираните нужди и потребностите от интервенции в частния и в обществения сектор.

Добрите резултати по СМР се дължат на последователните и целенасочените действия на МИГ за постигане целите на СМР и обхващане на целевите групи.

Резултатите от дейностите за изграждане на капацитет на екипа на МИГ се очаква да бъдат устойчиви, тъй като обученият екип и бенефициентите имат вече подготовката, опита и нагласата за кандидатстване пред СМР през следващия планов период, освен това отличните резултати от страна на екипа са постигнати въпреки работата при намален състав.

Ефективността на един МИГ и в момента, а и в бъдеще ще зависи от:

- Доброто познаване на спецификите на територията, на потенциалните бенефициенти, на съществуващите проблеми и рискове, поради което може да се реагира бързо и адекватно за тяхното преодоляване;
- Доброто сътрудничество с общината, бизнеса и НПО, както и създаването на партньорството и вътрешно териториалното сътрудничество;
- Осигуряване на добра информираност и улеснен достъп до информация и консултации;
- Увеличаване на местния капацитет чрез ефективни, обучителни и информационни дейности.

Конкретни препоръки за подобряване работата на МИГ-а и изпълнение на СМР, които могат да се използват при разработването и изпълнението на стратегията през следващия планов период, са следните:

- Да се спазват същите или сходни подходи и процедури, привличащи партньорите при разработването на новата СМР, за да се отговори в максимална степен на реалните потребности на общността;
- Да се работи с пълен екип от експерти;
- Да се познават и балансирано да се използват новите възможности за финансиране на ВОМР от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, Европейския фонд за морско дело и рибарство, Европейския фонд за регионално развитие и Европейския социален

фонд. Многофондовото финансиране освен че ще създаде повече възможности, ще усложни процеса и ще създаде предпоставки за допускане на грешки;

- Да се създадат условия процесът на сключване на договори и стартиране изпълнението на проектите да се ускори максимално, за да се сведат до минимум проблемите на МИГ и бенефициентите;
- Да се спазват регламентираният срокове, разписани в процедурите от всички страни, участващи в процеса, в т.ч. и отДФЗ-РА;
- Да се привлекат като партньори и потенциални бенефициенти по-активно НПО-тата на територията на общината, в т.ч. училищните и църковните настоятелства.

Необходимо е местните структури да имат готовност за прилагането на Воденото от общността местно развитие (ВОМР) на територията на община Харманли. Това е ключът за активното участие на гражданите на местно равнище в разработването на отговори на социалните, екологичните и икономическите предизвикателства, пред които е изправено днес нашето общество.

ВОМР е метод за включване на партньори на местно равнище, включително на гражданското общество и местните икономически участници, в разработването и прилагането на местни интегрирани стратегии, които помагат на своите региони и спомагат за преход към по-устойчиво бъдеще. Той може да бъде особено мощен инструмент, особено по време на криза, който да покаже на местните общности, че могат да предприемат конкретни стъпки към форми на икономическо развитие, които са по-интелигентни, по-устойчиви и по-приобщаващи в съответствие със стратегията Европа 2020¹.

ВОМР е подход, който изисква време и усилия, но със сравнително малки финансови инвестиции, може да окаже значително влияние върху живота на хората и да генерира нови идеи и обща отговорност за въвеждането им в практиката.

¹ Вж. Също Информационен лист за воденото от общността местно развитие:
http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/publication/index_en.cfm